

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Анализ за ефективността на съществуващото състояние на системата за ПО

Съдържание

1. Нормативна уредба в системата на професионалното образование	4
2. Съществуващ организационно-функционален модел на системата за ПО в България	8
3. Нагласи на заинтересованите страни относно техните очаквания към професионалното образование в училищата от системата на ПО	28
4. Постижения, предизвикателства, заплахи	87

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Въведение

Целта на настоящото проучване е анализиране и оценяване на ефективността на съществуващия организационно-функционален модел на системата за ПО в България, определяне на тесните места и областите на въздействие в системата и извеждане на области от ключови индикатори.

Целта на системата на професионалното образование и обучение, посочена в Закона за професионално образование и обучение (ЗПОО), е да подготвя гражданите за реализация в икономиката и в другите сфери на обществения живот, като създава условия за придобиване на професионална квалификация и за нейното непрекъснато усъвършенстване.

Целите и приоритетите на ПО са обект на ключови национални стратегически документи (Националната Стратегия за учене през целия живот 2008-2013, Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищно възпитание и подготовка 2006-2015, Програмата за развитие на образованието, науката и младежките политики в Република България (2009-2013) и др.).

Националните приоритети в сферата на образованието и науката в програмата България 2014-2020, насочени към професионалното образование, са определени като:

1. **Подобряване на качеството** и осигуряване на професионално образование, съответстващо на регионалните икономически приоритети чрез реструктуриране на системата от професионални училища
2. Създаване на възможности за **добра професионална подготовка** преди навлизане на пазара на труда:
 - кариерно ориентиране
 - натрупване на практически опит и умения от учениците в реални условия (стажове и мобилност)

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

3. Изграждане на ефективна национална система за **външно оценяване** на качеството на професионалното образование и обучение (ПОО) - концепция, нормативна уредба, институционално изграждане
4. Въвеждане на система за поддържане и повишаване на **квалификацията на учители и преподаватели** в ПОО
5. Подобряване на **връзките на ПОО с бизнеса**
6. Създаване на възможности за **признаване** на неформално придобитите знания, умения и компетентности

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

1. Нормативна уредба в системата на професионалното образование

Основните нормативните актове, регламентиращи професионалното образование и обучение, са:

- Закона за народната просвета (ЗНП) и Правилника за неговото прилагане, които уреждат устройството, функциите и управлението на системата на народната просвета и дават определенията на понятията „професионално образование” и „професионално обучение”.
- Закона за степента на образованието, общообразователния минимум и учебен план (ЗСОМУП) е държавно образователно изискване, което определя условията и реда на завършване на една степен на образование и преминаване в следваща степен, както и характеристики на общообразователния минимум и на учебния план.
- Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) регулира обществените отношения, свързани със: осигуряване на правото на професионално образование и обучение на гражданите, съобразно личните им интереси и възможности; задоволяване на потребностите от квалифицирана работна сила, конкурентоспособна на пазара на труда; осигуряване на условия за функциониране и развитие на системата на професионалното образование и обучение, основаващи се на сътрудничество между нейните институции и органите на изпълнителната власт и на местното самоуправление и социалните партньори. Законът регламентира организацията, институциите, управлението и финансирането на системата на професионалното образование и обучение.

През 2102 година, със Заповед № РД 09-872/29.06.2012 на Министъра на образованието, младежта и науката, са утвърдени области, критерии и показатели за оценяване качеството на професионалното образование и обучение, базирани на самооценяване, както и последователност от действия за изпълнението на самооценката.

На настоящия етап, в рамките на предефинирането на целите на българското предучилищно и училищно образование с оглед отговор на динамичните промени в обществените отношения, навлизането на информационните и комуникационните технологии и поставените нови

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

предизвикателства пред традиционните образователни модели и традиционните форми на общуване, се обсъждат редица ключови промени в системата на образованието и обучението, в т.ч. системата за професионалното образование.

С проекта за нов Закон за предучилищното и училищното образование (ЗПУО)¹ и проекта за изменение и допълнение на Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО)² се цели преодоляването на основните предизвикателства, които съвременното общество поставя пред българското образование, както и усъвършенстване на функционирането и по-нататъшното развитие на системата за професионално образование и обучение.

ЗПУО предвижда въвеждането на нова образователна структура в системата на училищното образование – основна образователна степен с два етапа: начален (I – IV клас) и прогимназиален (V – VII клас), и средна степен с два етапа: първи гимназиален етап (VIII – X клас) и втори гимназиален етап (XI и XII клас). Двата етапа в средната степен на образование осигуряват вертикална и хоризонтална проходимост в системата; от гледна точка на професионалното образование, това ще осигури възможност за смяна на избора между общообразователно и професионално образование след завършен първи гимназиален етап, както и по-тясно професионално образование в последните 2 години. ЗПУО предвижда и възможност за професионално обучение по професии с I степен на професионална квалификация още в рамките на първия гимназиален етап (X клас).

Промените в ЗПОО се свързват с подобряване на пригодността за заетост и улесняване на прехода от образование и обучение към заетост, като се засягат се няколко важни аспекта:

I. По организацията и съдържанието на професионалното образование и обучение:

- Регламентира се изграждането на система за осигуряване на качеството в професионалното образование и обучение.

¹ Проекта на Закон за предучилищното и училищното образование,
<http://www.parliament.bg/bg/bills/ID/14397/>

² Проект на Закон за изменение и допълнение на закона за професионалното образование и обучение,
<http://www.parliament.bg/bg/bills/ID/14665/>

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

- Предвижда се въвеждането на Списък на защитени от държавата професии, с което се подпомага осигуряването на необходимите кадри в стратегически за страната отрасли на икономиката или услуги за личността.
- Създават се нови пътеки за обучение на ученици и възрастни със специални образователни потребности.
- Предвижда се въвеждането на модулна организация на учебния процес, както и възможност за осъществяване на професионалното обучение и по пътя на обучение чрез работа (дуално обучение) с цел по-тясно сътрудничество на професионалните гимназии и бизнеса и практически ориентирано обучение.
- Въвежда се нов документ за професионално образование и обучение: Европейско приложение към свидетелството за професионално обучение, чрез който ще се осигури легитимност и прозрачност на проведеното професионално обучение на българските граждани в държави-членки на ЕС в процеса на образователна и трудова мобилност.
- Дава се възможност за придобиване на професионална квалификация по професия или по част от професия чрез валидиране на професионални компетентности, придобити чрез неформално обучение и информално учене.

II. Разширява се системата на институциите в професионалното образование чрез създаване на Центрове за нови знания, обособени по браншовете за организиране на практическо обучение определени теми

III. Разширява се ролята на социалните партньори в професионалното образование, като се засилва присъствието на организациите на работодателите и синдикалните организации по отношение на:

- участие в разработването и актуализирането на учебните планове и на учебните програми за професионалната подготовка и разработването на националните изпитни програми
- участие в осигуряването на учебната и производствена практика на учениците

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

- осигуряване на условия за провеждане на практическата част на дуалното обучение в предприятията
- участие в обучение на учители, обучаващи и наставници
- участие в оценката на качеството на професионалното образование и обучение.

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

2. Съществуващ организационно-функционален модел на системата за ПО в България

Организационно-функционалният модел на системата за ПО в България може да се разглежда на три равнища:

- Системно/национално равнище – включва националните управленски органи за системата на ПОО (Министерство на образованието и науката, Национална агенция за професионално образование и обучение, социални партньори)
- Регионално/местно равнище – включва регионалните органи за управление на ПОО - Регионални инспекторати по образованието, общинска администрация, както и социални партньори с регионално значение
- Институционално равнище – включва организациите по чл. 18 на Закона за професионално образование и обучение (ЗПОО), непосредствено извършващи професионално образование и обучение, както и техните партньори от бизнеса.

Функциите на **националните управленски органи** за системата на ПОО са регламентирани в Закона за професионалното образование и обучение.

Националната агенция за професионално образование и обучение е държавен орган за лицензиране на дейности в системата на професионалното образование и обучение, както и за координация на институциите, имащи отношение към професионалното ориентиране, обучение и образование

Министерството на образованието и науката провежда държавната политика в областта на професионалното образование и обучение, като приема държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, утвърждава Списъка на професиите за професионално образование и обучение, утвърждава държавния план-прием в държавните и общинските училища, осигурява условия за изпълнението на държавните образователни изисквания за системата на професионалното образование и обучение, утвърждава програми за квалификация в системата на

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

професионалното образование и обучение, организира професионалното ориентиране, разпределя утвърдените по бюджета му финансови средства за професионално образование и обучение и контролира тяхното използване, анализира резултатите и ефективността на професионалното образование и обучение.

Министерството на труда и социалната политика участва в провеждането на държавната политика в областта на професионалното образование и обучение, като определя потребностите от професионално образование и обучение чрез анализиране на тенденциите в развитието на пазара на труда, участва в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, участва в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение, определя изискванията за здравословни и безопасни условия при практическото обучение и контролира изпълнението им чрез регионалните инспекции по труда, участва в съгласуването на държавния план-прием в училищата чрез регионалните служби по заетостта, участва в организирането на професионалното ориентиране.

Отрасловите министерства участват в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, участват в разработването, съгласуването и актуализирането на Списъка на професиите за професионално образование и обучение, участват в съгласуването на държавния план-прием в училищата, които финансират, разпределят утвърдените по бюджета им финансови средства за професионално образование и професионално обучение и контролират тяхното използване, определят свои представители в управителния съвет и в експертните комисии по професионални направления на Националната агенция за професионално образование и обучение.

Организациите на работодателите участват в разработването, актуализирането и съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение, участват в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, участват в организирането и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация и предлагат представители за участие в изпитните комисии.

Организациите на работниците и служителите на национално равнище участват в актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии и в

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

разработването, актуализирането и съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение.

Браншовите синдикални организации защитават интересите на обучаемите пред работодателите по въпросите на трудовите и осигурителните отношения при провеждане на практическото обучение в предприятията. Те участват и в организирането и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация и предлагат представители за участие в изпитните комисии.

Регионалното равнище в Организационно-функционалния модел на системата за ПО се характеризира с участие във формирането на регионалните политики по отношение на потребностите от кадри, разпределянето и контрола на утвърдените по бюджета им финансови средства за професионално образование и развитието на материално-техническата база на институциите в професионалното образование чрез финансови средства от общинските бюджети.

Регионалните инспекторати по образованието на Министерството на образованието и науката провеждат държавната политика в областта на професионалното образование и обучение в съответния регион, като координират взаимодействието между училищата с регионалните служби по заетостта и бюрата по труда, с регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве, с органите на местното самоуправление и с регионалните структури на социалните партньори. Те съгласуват предложенията на училищата за държавния план-прием и участват в организирането на изпитите за придобиване на професионална квалификация.

Общините участват във формирането на политика в областта на професионалното образование и обучение на територията им по отношение на потребностите от кадри, професионалното ориентиране на ученици, безработни, както и на други лица, разпределянето на утвърдените по бюджета им финансови средства за професионално образование, обучение и ориентиране и контролира тяхното използване. Те имат отговорности и по развитието на материално-техническата база на училищата чрез финансови средства от общинските бюджети и определянето на държавния план-прием в училищата.

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Регионалните и местни организации на социалните партньори имат функции, аналогични на тези на националното равнище, спрямо териториалния обхват, в който функционират.

Институционалното равнище на модела се характеризира с разнообразие на институциите, предлагащи професионално обучение, като трябва да се отчита както вида на институциите, така и спецификата на предлаганото от тях обучение.

Институциите, осъществяващи обучение за придобиване на професионална квалификация, съгласно чл. 9 на ЗПОО, са:

1. професионални училища, професионални гимназии, професионални колежи, училища по изкуствата, центрове за професионално обучение;
2. спортни училища;
3. прогимназиални, основни, средни общообразователни, специални училища, гимназии и профилирани гимназии в отделни паралелки в тях, ако отговарят на условията, определени с държавните образователни изисквания.

От друга страна, **чл. 18 на ЗПОО** определя, че институциите в системата на професионалното образование и обучение са:

1. професионални училища;
2. професионални гимназии;
3. училища по изкуствата;
4. спортни училища;
5. професионални колежи;
6. центрове за професионално обучение;

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

7. центрове за информация и професионално ориентиране;

8. центрове за квалификация на обучаващите.

Липсата на дефиниция в чл. 18 и чл. 19 за институциите по чл. 9 т.3 по отношение на техния статут и функции поставя редица въпроси по отношение на осигуряването на постигането на целите на професионалното образование в тях, както и на включването им в системата на ПО като цяло.

За учебната 2013/ 2014 година, в системата на професионалното образование действат 737 институции, разпределени във видове и области както следва:

Област	Брой институции общо	Професионална гимназия	Професионален колеж	Общобразователни училища с ПП	Спортни училища	Училища по изкуствата	Специални и оздравителни училища с ПП	Към места за лишаване от свобода, ВУИ, СПИ	Духовни училища
ОБЩО	737	394	41	75	23	24	42	10	1
		53,46%	5,56%	10,18%	3,12%	3,26%	5,70%	1,36%	0,14%
Благоевград	25	17	1	1	1		2		
Бургас	35	16	1	7	1	1	1		
Варна	44	22	2	8	1	1	1		
Велико Търново	33	19	1	4	1		2		
Видин	17	7		4			1		
Враца	25	11		4	1	1	1	1	
Габрово	13	8				1	1	1	
Добрич	24	11		3	1		3		
Кърджали	17	13		1			1		
Кюстендил	16	12	1		1		1		
Ловеч	26	9		6		1	1	1	
Монтана	17	11		1			2		
Пазарджик	32	17	1	3			3	1	
Перник	13	9		1			1		
Плевен	36	25	1	1	1	1	2	1	

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Област	Брой институции общо	Професионална гимназия	Професионален колеж	Общобразователни училища с ПП	Спортни училища	Училища по изкуствата	Специални и оздравителни училища с ПП	Към места за лишаване от свобода, ВУИ, СПИ	Духовни училища
Пловдив	58	30	3	7	1	3	3		1
Разград	15	10			1		1	1	
Русе	19	13		2	1	1			
Силистра	14	9		2	1				
Сливен	23	8	2	2	1	2	2	1	
Смолян	17	9	1	2	1	2			
София-град	86	36	22	3	4	8	4	1	
София-област	25	16		4	1				
Стара Загора	29	18	2	1	1	2	1	1	
Търговище	13	8			1		2		
Хасково	31	11	1	6	1		3		
Шумен	17	10	1	1			2		
Ямбол	17	9	1	1	1		1	1	

Броят на учениците, обучаващи се в различните видове институции, може да се демонстрира в следващата таблица:

	Професионална гимназия	Професионален колеж	Общобразователни училища с ПП	Спортни училища	Училища по изкуствата	Специални и оздравителни училища с ПП	Към места за лишаване от свобода, ВУИ, СПИ	Духовни училища
144647	125927	1647	6509	2737	6310	889	569	59
	87,06%	1,14%	4,50%	1,89%	4,36%	0,61%	0,39%	0,04%
Благоевград	5779	181	33	20		27		
Бургас	7639	22	370	150	361	21		
Варна	7911	17	619	239	614	8		

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

	Професионална гимназия	Професионален колеж	Общобразователни училища с ПП	Спортни училища	Училища по изкуствата	Специални и оздравителни училища с ПП	Към места за лишаване от свобода, ВУИ, СПИ	Духовни училища
Велико Търново	5038	36	303	30		35		
Видин	1592		175			6		
Враца	2406		356	111	75	16	56	
Габрово	2141				107	7	22	
Добрич	2447		242	85		53		
Кърджали	2472		51			26		
Кюстендил	2573	36		93		15		
Ловеч	2120		404		83	9	120	
Монтана	3095		90			40		
Пазарджик	5810	10	396			113	10	
Перник	2737		60			19		
Плевен	6110	13	57	142	498	45	38	
Пловдив	12168	74	1003	236	787	72		59
Разград	2992			52		35	16	
Русе	4428		127	102	447			
Силистра	2537		238	70				
Сливен	2886	284	156	134	367	23	45	
Смолян	1393	25	38	23	128			
София-град	14774	811	395	787	2349	140	72	
София-област	5127		468	63				
Стара Загора	6984	42	79	130	494	11	175	
Търговище	2380			100		52		
Хасково	4264	14	611	108		72		
Шумен	3201	40	90			40		
Ямбол	2923	42	148	62		4	15	

Разнообразието от институции в системата (само 59% от институциите, предлагащи професионално образование, са професионални гимназии и професионални колежи) предполага гъвкавост на системата и възможност за по-добър достъп на учениците до професионално образование, но от друга страна това поставя допълнителни въпроси за управлението и качеството на професионалното

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

образованието във всички видове институции, както и осигуряването на необходимите условия за провеждане на професионално образование (квалификация на преподавателите, материална база, условия за практическо обучение и т.н.) извън професионалните гимназии и колежи, в които се обучават 11,8% от всички ученици в професионалното образование.

Трябва да бъде посочен и факта, че през 2013/2014 година в системата на професионалното образование и обучение в страната не работи нито едно професионално училище по смисъла на чл. 18 ал. 1 от ЗПОО, предоставящо начално професионално обучение с придобиване на първа и втора степен на професионална квалификация и на квалификация по част от професията, с прием на ученици със завършен най-малко VI клас.

Изводът за неравномерност в предоставянето на професионално образование по отношение на степените на професионална квалификация личи и от посочените данни за броя на паралелките за учебната 2013/2014 година по отношение на степента на професионална квалификация на изучаваната специалност:

Степен на професионална квалификация	Брой паралелки за учебната 2013/ 2014 година	Брой ученици за учебната 2013/ 2014 година	% ученици
Първа СПК	230	3548	2,45%
Втора СПК	1389	34236	23,65%
Трета СПК	4069	105248	72,72%
Четвърта СПК	162	1701	1,18%

Данните показват, че през учебната 2013/2014 година над 70 % от всички ученици в професионалното образование в страната се обучават по професии и специалности с III СПК – „професионални компетенции за упражняване на професии, включващи широк кръг дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия, както и поемане на управленски отговорности за работата на други лица и за разпределяне на ресурси“. Само 2,45 % от учениците се обучават в професии и специалности с първа степен на професионална квалификация. На практика, броят паралелки по професии с I СПК в професионалните гимназии е силно ограничен, което поставя въпроса за достъпа до професионално обучение на ученици под 16 годишна възраст с ниска степен на образование - отпаднали или застрашени от отпадане от образователната система, или преминали курс за ограмотяване - които биха желали да се обучават за придобиване на първа

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

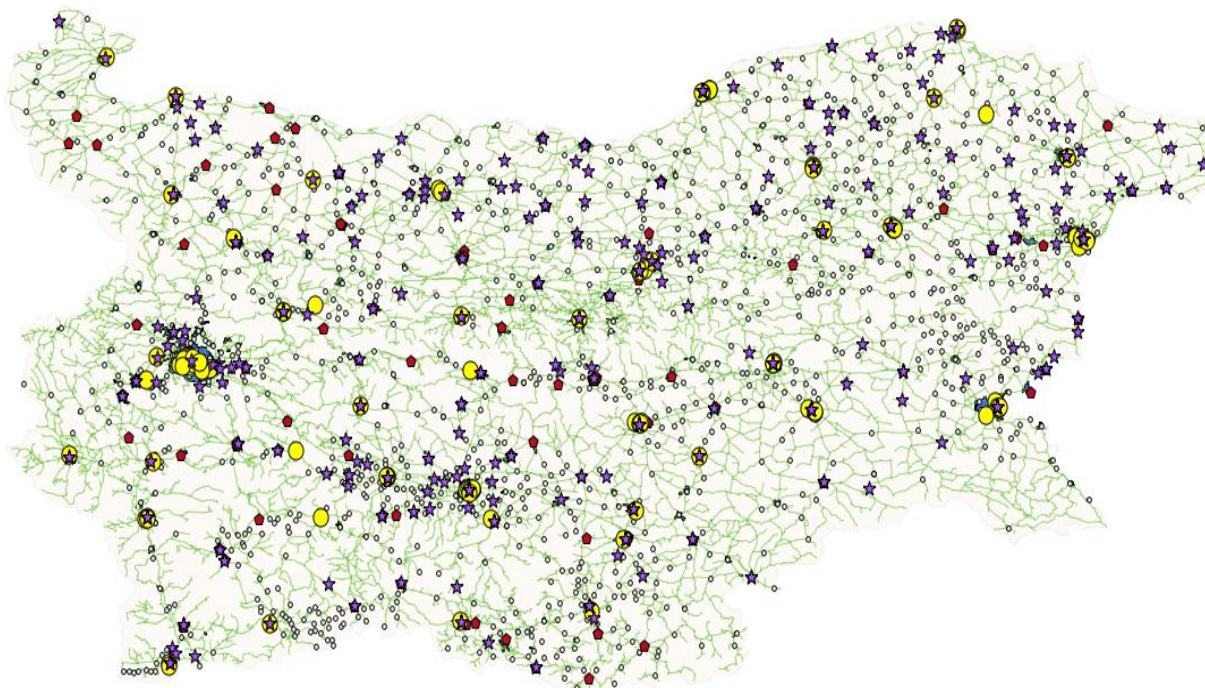
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

степен на професионална квалификация. Този факт води и до неравномерност на подготвяните кадри за пазара на труда.

Графично, мрежата на професионалните училища може да бъде представена на следната карта:

Географско разположение на професионалните училища, включени в проекта (жълти кръгове), останалите професионални училища (червени полигони) и общообразователните училища (малки бели кръгчета) са представени и спрямо водещите малки и средни предприятия (сини звезди).

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Предоставянето на професионално образование може да се анализира и на базата на реализирания държавен план-прием за учебната 2013/2014 година (данните не включват училищата по изкуствата и частните училища).

Код	Професионално направление	план-прием		реализация на приема		неразкрити паралелки		
		брой паралелки	брой ученици	брой паралелки	брой ученици	брой паралелки	%	брой ученици
213	Аудио-визуални изкуства и техники; производство на медийни продукти	6,5	174	5	119	1,5	23,08%	55
214	Дизайн	25,5	670	16,5	362	9	35,29%	308
215	Приложни изкуства и занаяти	3,5	91	2,5	35	1	28,57%	56
221	Религия	2	52	2	29	0	0,00%	23
341	Търговия на едро и дребно	10,5	284	9,5	227	1	9,52%	57
342	Маркетинг и реклама	2	52	2	43	0	0,00%	9
343	Финанси, банково и застрахователно дело	33,5	886	28,5	740	5	14,93%	146
344	Счетоводство и данъчно облагане	50	1314	45,5	1132	4,5	9,00%	182
345	Администрация и управление	104,5	2864	92,5	2256	12	11,48%	608
346	Секретарски и административни офис дейности	17	448	12,5	299	4,5	26,47%	149
481	Компютърни науки	30,5	820	29	755	1,5	4,92%	65
482	Приложна информатика	61	1616	48,5	1158	12,5	20,49%	458
521	Машиностроене, металообработване и металургия	93	2614	67,5	1622	25,5	27,42%	992
522	Електротехника и енергетика	141,5	3944	107	2537	34,5	24,38%	1407
523	Електроника, автоматика, комуникационна и компютърна техника	142,5	3811	114,5	2793	28	19,65%	1018
524	Химични продукти и технологии	30	819	20	462	10	33,33%	357
525	Моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства	126,5	3427	98,5	2325	28	22,13%	1102
541	Хранителни технологии	60	1601	42,5	935	17,5	29,17%	666
542	Производствени технологии - текстил, облекло, обувки и кожи	97,5	2410	71	1474	26,5	27,18%	936
543	Производствени технологии - дървесина, хартия, пластмаси и стъкло	48,5	1253	37	774	11,5	23,71%	479
544	Минно дело, проучване и добив на полезни изкопаеми	2,5	65	3	78	-0,5	20,00%	-13
581	Архитектура, урбанизъм и геодезия	13	343	11,5	278	1,5	11,54%	65
582	Строителство	86,5	2393	66,5	1591	20	23,12%	802

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Код	Професионално направление	план-прием		реализация на приема		неразкрити паралелки		
		брой паралелки	брой ученици	брой паралелки	брой ученици	брой паралелки	%	брой ученици
621	Растениевъдство и животновъдство	151	4299	127,5	3149	23,5	15,56%	1150
622	Градинарство (паркове и градини)	29,5	603	20,5	370	9	30,51%	233
623	Горско стопанство	30,5	836	22,5	500	8	26,23%	336
640	Ветеринарна медицина	11,5	305	11,5	270	0	0,00%	35
762	Социална работа и консултиране	7,5	218	4,5	108	3	40,00%	110
811	Хотелиерство, ресторантьорство и кетеринг	212	5409	181	4011	31	14,62%	1398
812	Пътувания, туризъм и свободното време	50	1318	40,5	949	9,5	19,00%	369
815	Фризьорски и козметични услуги	25,5	678	22	534	3,5	13,73%	144
840	Транспортни услуги	15,5	411	9,5	228	6	38,71%	183
851	Технологии за опазване на околната среда	4	107	3,5	91	0,5	12,50%	16
	Общо:	1725	46135	1376	32234	349	20,23%	13901

Данните показват, че дори в професионални направления с относително висок план-прием – напр. „Хотелиерство, ресторантьорство и кетеринг“ или „Електроника, автоматика, комуникационна и компютърна техника“ нереализираният план-прием е сравнително висок.

Съществуват и професионални направления, в които предложените брой паралелки е относително малък – напр. „Маркетинг и реклама“ или „Секретарски и административни офис дейности“, което означава, че на практика учениците от цели области нямат достъп до професионално образование по тези професионални направления.

Европейски съюз

Европейски социален фонд

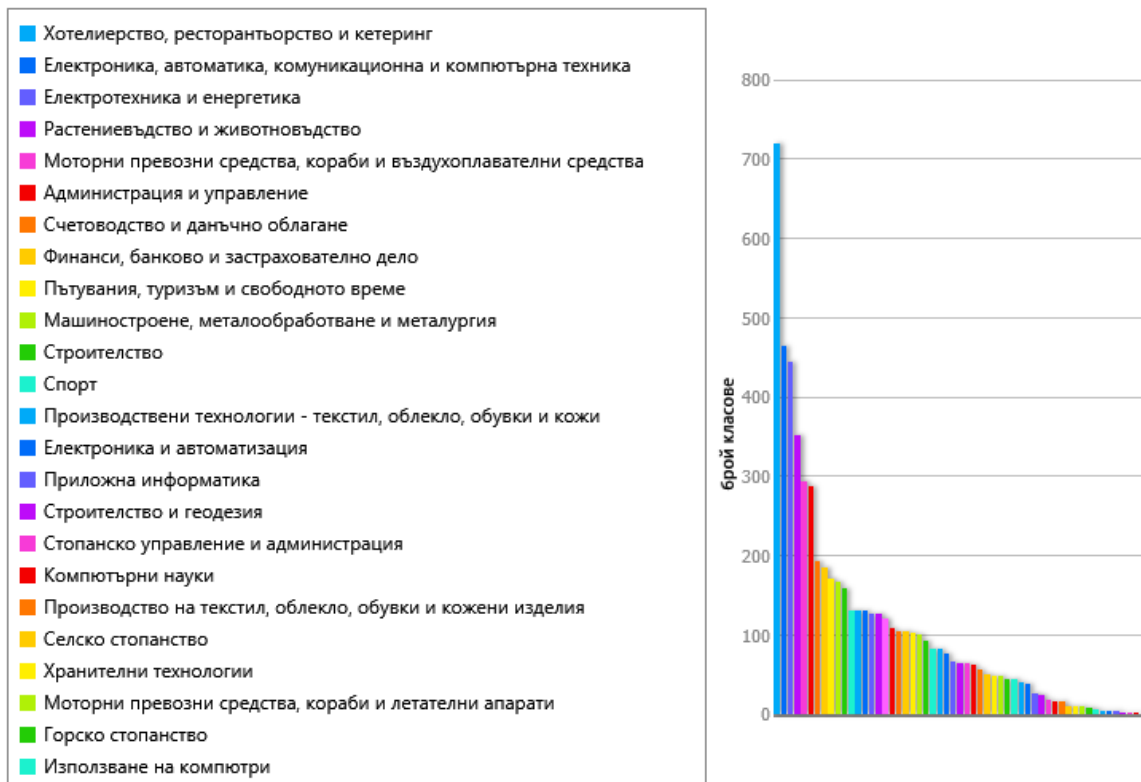
Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

На следващите графики и показано **разпределението по професионални направления на броя ученици и паралелки в професионалните училища през учебната 2013/2014 година.**

На първо място с голяма преднина е професионално направление от сферата на услугите. Следват професионални направление от сферата на индустрията.

Едно от сферата на селското стопанство също попада в челната шестица, която значимо се отличава от останалите професионални направления по броя на обучаващите се ученици.

Брой паралелки:

Европейски съюз

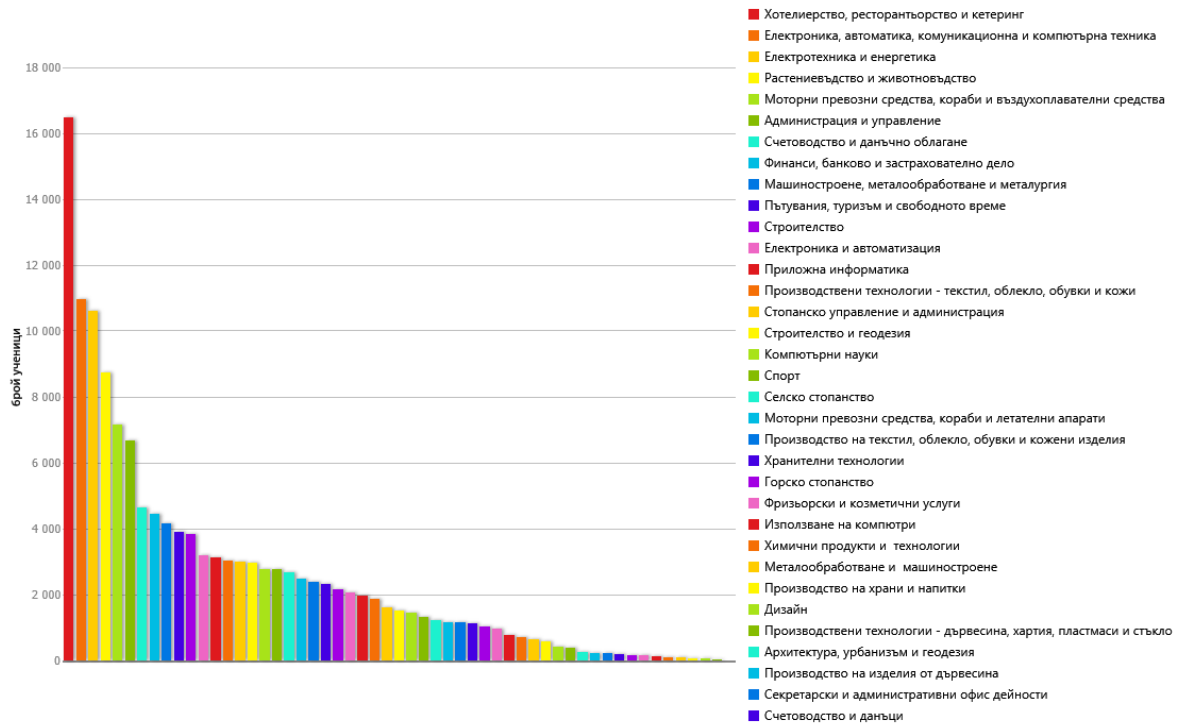

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Брой ученици:

Европейски съюз

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Дял и динамика на учениците по професионални направления към общия брой на учениците в системата на ПО:

Броят ученици в професионални паралелки в последните 5 години бележи спад, дължащ се предимно на демографски проблеми, но от друга страна този спад е мо-малък отколкото в ощообразователните паралелки, т.е. дялт на учениците в професионалното образование расте спрямо общия брой ученици:

Година	Общ брой ученици 8 - 12 клас	От тях: брой ученици в професионални паралелки	% ученици в професионални паралелки
2008/09	374252	154865	41,38%
2009/10	358854	149614	41,69%
2010/11	345686	145747	42,16%
2011/12	324231	135654	41,84%
2012/13	307443	135716	44,14%
2013/14	305235	137592	45,08%

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Дялът на отпадащите от системата за професионално образование може да се проследи в следната таблица:

2009/2010 към 2010/2011 уч.год.				2010/2011 към 2011/2012 уч.год.			
Клас	Брой отпаднали ученици /към 15.09.2010 г./	Общ брой ученици /1.02.2010 г./	Процент	Клас	Брой отпаднали ученици /към 15.09.2011 г./	Общ брой ученици /към 1.02.2011 г./	Процент
8	196	10304	1,90%	8	245	12543	1,95%
9	2415	36508	6,61%	9	2528	34147	7,40%
10	1501	35260	4,26%	10	1598	33967	4,70%
11	976	35503	2,75%	11	1003	34047	2,95%
2011/2012 към 2012/2013 уч.год.				2012/2013 към 2013/2014 уч.год.			
Клас	Брой отпаднали ученици /към 15.09.2012 г./	Общ брой ученици /към 3.04.2012 г./	Процент	Клас	Брой отпаднали ученици /към 15.09.2012 г./	Общ брой ученици /към 3.04.2012 г./	Процент
8	264	12120	2,18%	8	261	12375	2,11%
9	2497	35011	7,13%	9	2572	33442	7,69%
10	1574	31712	4,96%	10	1540	32609	4,72%
11	1128	32718	3,45%	11	1100	30573	3,60%

Прави впечатление, че като цяло процентът на отпадащите не е висок, но съществува трайна тенденция процентът на отпадащите между осми и девети клас да е двойно по-висок от останалите. Това би могло да се дължи на недобро професионално ориентиране, но и на други фактори, които трябва да бъдат анализирани и съответно да бъдат набелязани мерки за преодоляване.

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Друга база за сравнение е съотношението на отпадащите от общото образование и професионалното образование:

2009/2010 спрямо 2010/2011 уч.год.				2010/2011 спрямо 2011/2012 уч.год.			
Клас	Брой отпаднали ученици общо	от тях - отпаднали от професионални паралелки	%	Клас	Брой отпаднали ученици общо	от тях - отпаднали от професионални паралелки	%
9	3549	2415	68,05%	9	3585	2528	70,52%
10	2246	1501	66,83%	10	2376	1598	67,26%
11	1688	976	57,82%	11	1627	1003	61,65%
2011/2012 спрямо 2012/2013 уч.год.				2012/2013 спрямо 2013/2014 уч.год.			
Клас	Брой отпаднали ученици общо	от тях - отпаднали от професионални паралелки	%	Клас	Брой отпаднали ученици общо	от тях - отпаднали от професионални паралелки	%
9	3565	2497	70,04%	9	3563	2572	72,19%
10	2307	1574	68,23%	10	2264	1540	68,02%
11	1828	1128	61,71%	11	1715	1100	64,14%

Тенденцията над 60% от всички отпадащи ученици да отпаднат от професионалното образование е трайна, което поставя въпроса за гъвкавостта на системата и необходимостта да се предоставят алтернативни образователни пътеки: преход към общо образование, или друга професия, или друга степен на професионална квалификация. Такива възможности има и в момента, но те се нуждаят от допълнително популяризиране чрез индивидуална работа с учениците.

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

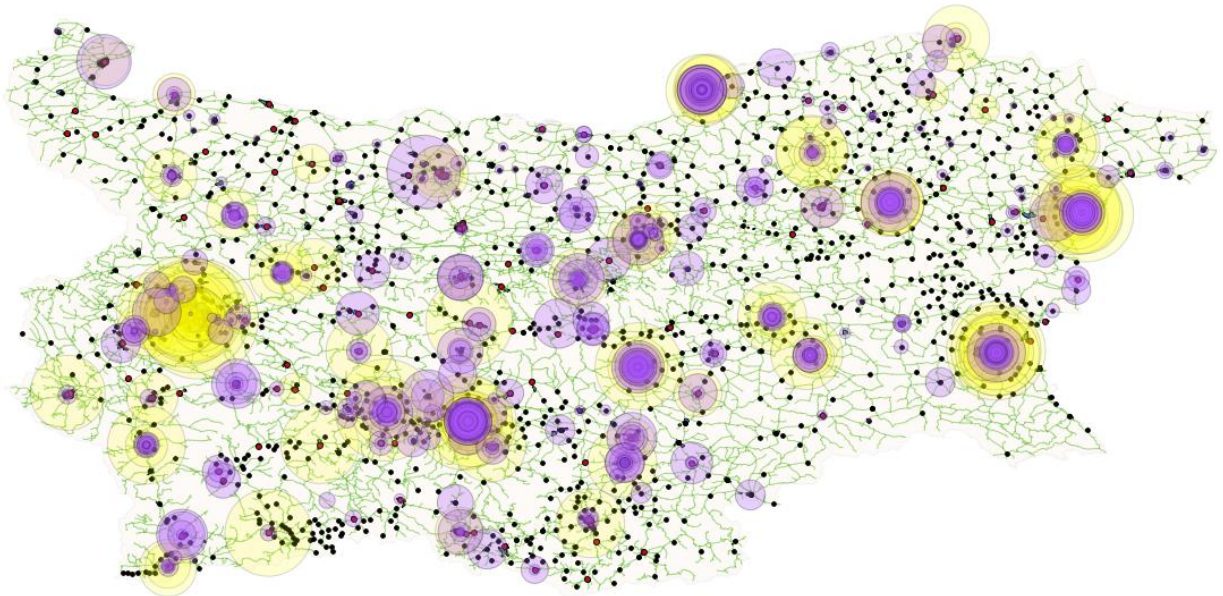

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Връзките между професионалното обучение и пазара на труда могат да се илюстрират със следната карта:

На картата водещите фирми от класацията на вестник Капитал са маркирани в сини кръгове според броя на заетите през 2012 г., а с жълти кръгове са маркирани професионалните училища, включени в проекта. Жълтите кръгове са оразмерени според броя на паралелките през 2013 г.

Чисто статистически, учениците в професионалните училища и професионалните паралелки са значително повече там, където икономиката е по-развита. Това може да се демонстрира както чрез фирмени показатели, така и чрез показателя за икономическо развитие на ниво община (Брутна добавена стойност по общини, Средна брутна работна заплата по общини и др.)

Както водещите фирми (напр. малките и средни предприятия от класацията на вестник „Капитал”, така и по-големите професионални училища гравитират към по-големите градски центрове. Професионалните училища, които са останали в селските райони имат значително по-лоши показатели. Предстои да се провери дали това се дължи основно на средата, на самите училища или на характеристиките на входящия поток от ученици.

Има обаче и райони с развита икономика, в които изглежда професионалните училища са по-слабо представени, както има и професионални училища, разположени на места, където няма сериозни фирми и сериозна икономика.

Европейски съюз

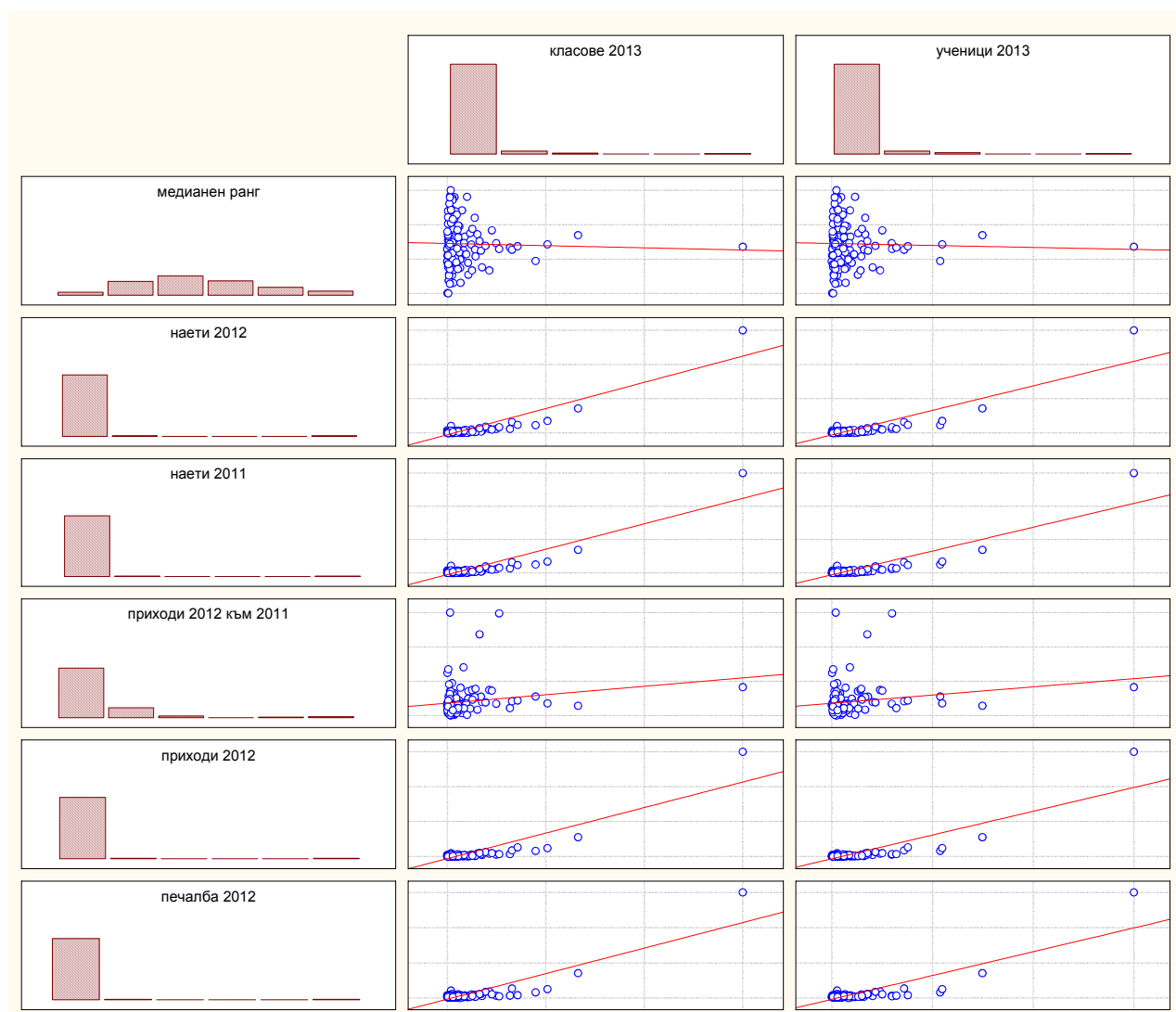
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

На следващите корелационни дъски (плотове) е илюстрирана връзката на професионалното образование с развитието на малките и средните предприятия в съответния район.

На първата корелационна дъска по абсцисата в първата колонка е поставен общият брой класове в дадената община през 2013 година, а във втората колонка по абсцисата е поставен общият брой ученици в дадената община през 2013 г. По ордината от горе надолу и в двете колонки са поставени съответно медианната позиция (ранг) на фирмите в съответната община в общата класация на фирмите, общия брой наети в тези фирми през 2012 г., следван от общия брой наети през 2011 г., сумарните приходи през 2012 г. в сравнение с тези през 2011 г. (т.е. ръстът в приходите за година), сумарните приходи за 2012 г. (т.е. абсолютния размер на приходите за последната година, за която има данни в класацията) и сумарната печалба за 2012 г.

Европейски съюз

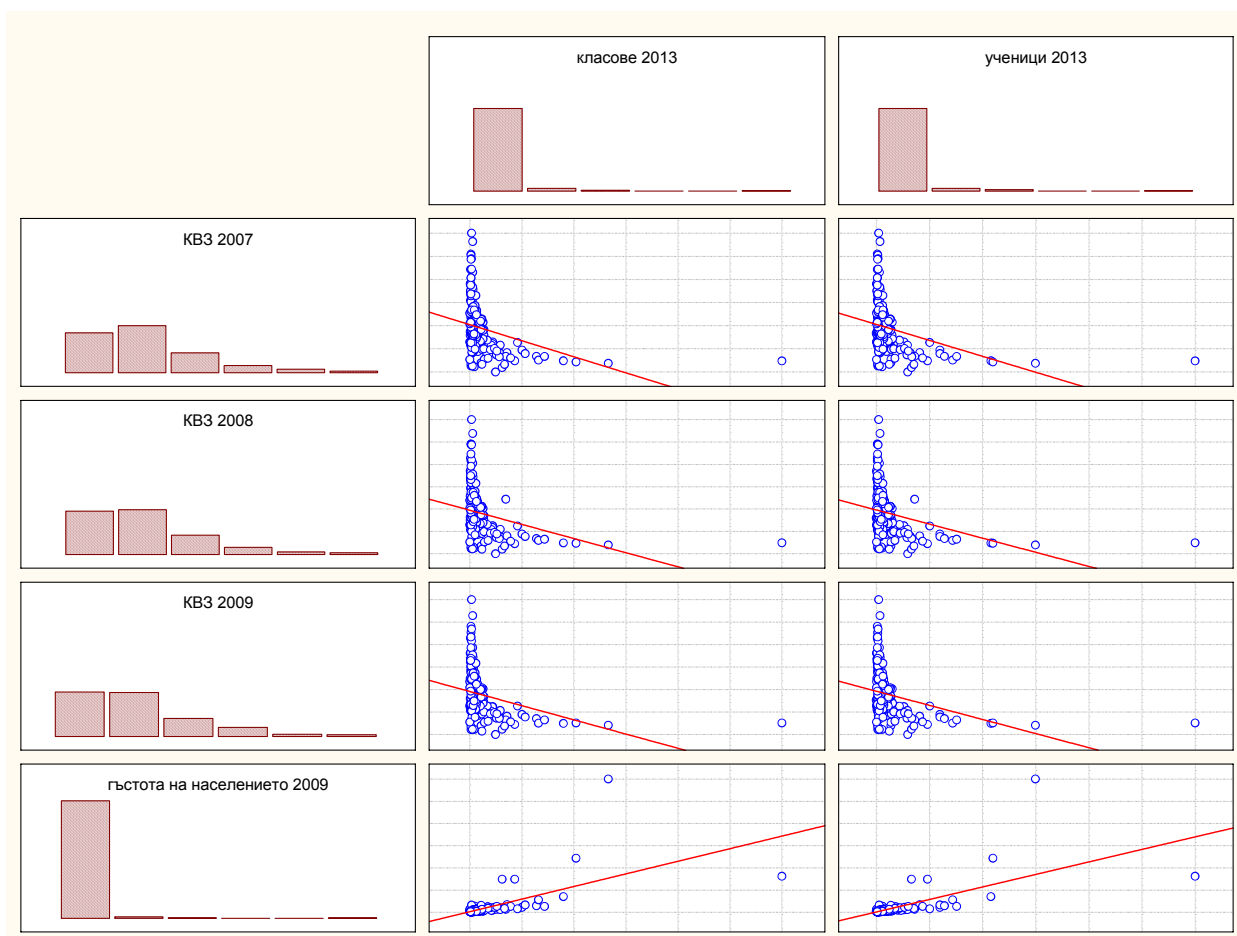

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

На втората корелационна дъска по абсцисата в първата колонка, както и в предишната фигура, е поставен общият брой класове в дадената община през 2013 година, а във втората колонка по абсцисата е поставен общият брой ученици в дадената община през 2013 г. По ордината от горе надолу и в двете колонки са поставени индикатори характеризиращи демографската ситуация в съответната община: коефициента на възрастова зависимост в съответната община през 2007 г., 2008 г. и 2009 г. и гъстотата на населението през 2009 г.:

Връзка с общия коефициент на възрастова зависимост е очаквано негативна, въпреки че самото присъствие на повече деца го увеличава. Това означава, че на съответните места, където са разположени професионалните училища като цяло има по-голямо население в работоспособна възраст и не толкова голямо възрастно население. С гъстотата на населението пък връзката е силно позитивна, т.е. училищата и съответно учениците в професионалното образование имат тенденция да са на по-урбанизирани места с по-висока гъстота на населението и по-жизнеспособни в демографски план. Макар че консолидацията и концентрацията на професионалното образование може и да не е напълно привършила и да продължи под натиска на демографските промени.

Статистическите данни не дават основание да се говори за някакъв демографски детерминизъм, макар че демографията играе роля в съдбата на отделните училища. Например ясно личи

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

тенденцията учениците да са по-малко там, където гъстотата на населението е по-малка. Професионалното образование работи с по-големи ученици (почти навършили пълнолетие в последните класове), така че обичайното разстояние от дома е много по-голямо, отколкото при училищата от по-ниски степени на образование и от общобразователните училища като цяло, чиято мрежа е много по-гъста.

Там, където резултатите са по-добри има повече ученици. Трудно е да се каже веднага в каква посока трябва да се търси причинно следствена връзка – дали потока от ученици води до привличане на повече ресурси, по-добри преподаватели и по-добро оборудване и т.н. или по-добрите преподаватели, оборудване, управление и т.н. привлича учениците. При всички случаи очакването е социологическото проучване да покаже, че при избора на училище освен предпочитанията към професията, роля и играе и някаква преценка за самото училище. Поне част от учениците би трябвало да смятат, че тяхното училище е в някакъв смисъл „добро” или по-добро от алтернативни възможности.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

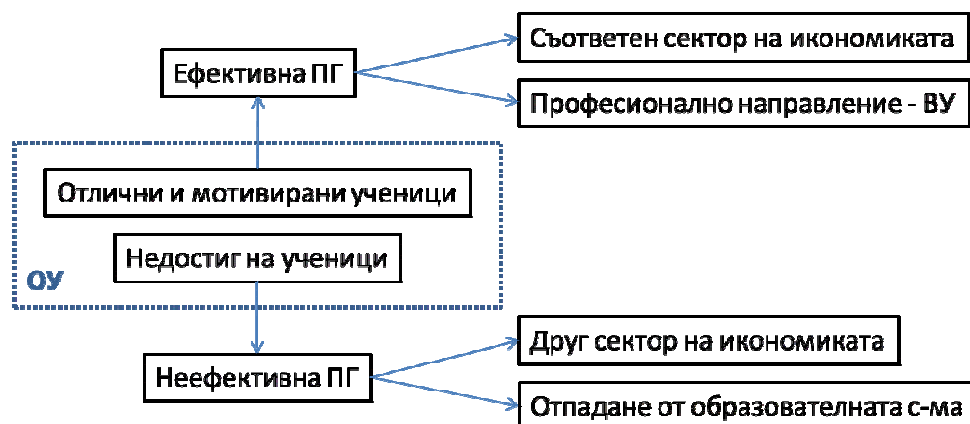
Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

3. Нагласи на заинтересованите страни относно техните очаквания към професионалното образование в училищата от системата на ПО

3.1. ВЪВЕДЕНИЕ:

Отчитайки нагласите и очакванията на всички заинтересовани страни, може да се каже, че общата оценка на ефективността на съществуващото състояние на професионалното образование е по-скоро ниска към средна. Въпреки това трябва да се отбележи, че се наблюдава значителна зависимост на отговорите, както от секторните мрежи, с които са свързани конкретните професионални направления, така и от региона, в който се намират дадените професионални гимназии.

В мнението на служителите от РИО, Ректорите на Висшите училища, представителите на браншовите организации, както и на експертите от неправителствените организации, работещи в сферата на образованието ясно се разграничават два типа професионални гимназии – „високо рейтингови“ (т.е. ефективни) и „недобре справящи се“ (т.е. неефективни). Както е показано на фигурата по-долу, като пример за ефективни професионални гимназии служат онези от тях, които успешно осигуряват кадри за онези сектори от икономиката, съответстващи на професионалните направления, в които се обучават учениците на тези гимназии, както и онези, чиито възпитаници продължават образованието си в същото професионално направление във висше училище. За разлика от тях, неефективни са онези професионални гимназии, чиито възпитаници се реализират в други сектори от икономиката или отпадат от образователната система преди да завършат средното си образование.

Модел за Ефективни/неефективни ПГ въз основа на реализацията

Формирането на ефективни и неефективни професионални гимназии обаче изглежда зависещо още от входа в средното образование. От основните училища излизат отлични и мотивирани ученици, които имат за цел продължаване на образованието си във „високо рейтингова ПГ“ и в следствие това води до по-високи резултати на самото училище. Водени от недостига на ученици, в „недобре справящите се ПГ“ се наблюдава прием със занижени критерии. Той е необходим поради финансовите изисквания на образователната система и риска в противен случай съответните училища да бъдат закрити. Формирането на съвкупност от немотивирани ученици води до понижаването на резултатите на изхода на средното образование в съответните професионални гимназии. Така се задвижва един цикъл на прием, който има положителна роля за вече утвърдените „ефективни ПГ“ **„където се борят за прием със стотни, където специалностите са високо ценени, преподавателите висококвалифицирани, а материалната база е модерна и съвременна (НПО)“**. Този цикъл обаче функционира като порочен кръг и играе негативна роля по отношение на образователния процес в „неефективните ПГ“. Може да се каже, че във тях **„най-големият резултат на изхода на средното училище за един ученик е завършването на средното образование“ (НПО)**.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

3.2. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Съгласно методологическата рамка на проекта, в изследването бяха включени извадки от девет типа респонденти, които съответстват на теоретично предпоставените заинтересовани страни както следва:

1. Ученици
2. Родители
3. Учители
4. Бюра по труда
5. Работодатели
6. Браншови организации
7. Районни инспекторати по образованието
8. Ректори на висши училища
9. Неправителствени организации в сферата на образованието (в т.ч. Училищни настоятелства към ПГ)

Любопитно е да се отбележи обаче, че не всички от тях бяха идентифицирани като заинтересовани страни от респондентите. Нещо повече, във всички изследвани групи се поставя акцент най-вече върху „работодателите“. В общия случай те са посочвани като големия „грешник“ на системата – онзи, който се ползва от кадрите, а не инвестира в тяхното създаване.

„В момента професионалното образование се гърчи и се чудим как да се развиваме, защото няма много добро оборудване, а работодателите не винаги са склонни да подават ръка, ако не виждат облага за бизнеса си.“

(Училищно настоятелство към ПГ)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

„Този, който има там лозята – той би трябвало да е най-заинтересован там в региона да се обучават кадри, които после да имат умения във винарството“.

(Ректор на ВУ)

„Контактите с бизнеса – ние ги каним, търсим, те не идват...Бизнесът е избягал от професионалното образование“.

(Експерт ПО в РИО)

„Работодателите стоят на едно място и плачат, че не са им квалифицирани работниците. Ако търсим по-виновен, то за мен това е работодателят. Той е по-виновен, че хората (т.е. учителите) не знаят на какво да учат децата... Работодателите не се държат като работодатели и чакат държавата да им научи работниците.“

Представител НПО, София

Самите работодатели и браншовите организации не отричат наличието на интерес от по-добри кадри, които да излязат от професионалните гимназии. Съвсем естествено обаче, те отказват да поемат товара на големите очаквания, като изтъкват ролята на държавата и необходимостта от стриктна регулация, която да предотврати изтичането в чужбина на човешкия капитал, в който иначе биха инвестирали.

„Всяка една брънка от веригата „професионално училище – бизнес – браншови организации – държава“ са заинтересовани да има качествени и образовани кадри, които да остават да работят в България. Водеща обаче е ролята на държавата, чиито политики в сферата на образованието и заетостта е да не позволяват продължаващото закриването на училища и изтичането на кадри в чужбина“.

(Браншова организация, СМ12)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Емиграцията като фактор за неефективността на професионалното образование се подчертава и от експертите от РИО: „[Ученикът] Научава езика, компютърните умения и... заминава. Не знам как да ги задържим”. А изтичането на квалифицирана работна ръка в съчетание с напускането на сектора или отиването при друг работодател бива изтъквано като проблем и от част от експертите от неправителствените организации. В това отношение като сериозен риск за работодателите е липсата на гаранции, че при инвестиция в образование и професионална квалификация на служителите работникът ще остане в организацията и ще допринесе с работата и уменията си за нейното развитие.

„(Работодателите казват) Губя повече време, за да го обуча и да му поправа грешките, отколкото да го направя аз. Нямам време и нямам желание да обуча някой, който вероятно ще напусне и няма да допринесе за развитие на организацията.“ (НПО, обучение за възрастни)

Този аргумент се изтъква и от браншовите организации, когато искат да аргументират защо работодателите са заинтересована страна, а не взимат участие:

Бизнесът в региона има готовност да вложи средства в Професионалните гимназии, като подпомогне закупуването на определено оборудване на работилници за учебни практики, подобряване на базата и др., но опасенията на работодателите са обаче, че завършващите кадри няма да се вляят в бранша.

(Браншова организация, СМ12)

Някои фирми предлагат стажове, но много малко кадри след това се мотивират да продължат в съответната фирма. Причината е ниското заплащане и възможността на кадрите да търсят поприще в по-платен бранш или да емигрират... „Предприятията имат интерес да предоставят места за стажове, но кадрите са много неадекватни и рядко след това остават. Предпочитат да емигрират или да изчакат по-добри времена, като се запишат във ВУЗ, но през това време уменията им се губят“

(Браншова организация, СМ19)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Тук изрично трябва да се подчертае, че въпреки стратегиите и програмните документи, свързани с т.нар. „образование центрирано около ученика“ – учениците и родителите не се появяват в списъка със заинтересовани страни. От тази гледна точка учениците и техните родители изглеждат като обект в системата на професионалното образование, който е силно зависим от интереса на бизнеса от една страна и интереса на държавата от друга. От интервютата с експерти от РИО в това отношение се откроява един интересен феномен: **Професионалното образование в момента е ориентирано към запазване на работните места на учителите, а не към житейската реализация на учениците и потребностите на бизнес-средата.** При избора на специалности в училищата доминира „социалната гледна точка“ – плановите се правят от всяко училище не с оглед на пазарните потребности, а с цел „социална защита – запазване на работните места на преподавателите“. Всеки педагогически съвет има право да гласува специалностите, които се предлагат в училище. Това правомощие често също е причина за разминаване между потребностите на пазара и предлаганото от професионалните училища (главно по специалности/професии, по които има подготвени преподаватели в съответното училище). „Никой не гласува за специалност, заради която ще си отиде“. Пример за несъответствие, свързано със запазване на работни места за преподаватели или несъобразено с местните нужди ориентиране към „модни специалности“, е наличието на класове по почти всички специалности от списъка на професиите независимо от икономическия профил на региона: „Имаме всички специалности. В нашата област имаме подготовка във всички професионални направления – само нямаме фризьорство, козметика и за обучение на строителни техници – но работим за откриване и на такива специалности.“

В случаите, в които учениците продължават обучението си в друго професионално направление, „връзката между професионалната гимназия и университета се загубва“ и това налага учебните планове за професионален бакалавър и бакалавър да съдържат в себе си материал от професионалните гимназии. В общия случай висшите училища с широк профил не се интересуват от това дали студентът е завършил СОУ или ПГ:

„Ние, имащи огромни потоци с хора с разнороден бекграунд, не можем да дадем оценка, или обективно мнение по въпроса“ (Ректор на широкопрофилен ВУ)

Университетите се превръщат в заинтересована страна тогава, когато стават част от клъстери с участието на професионалните гимназии и бизнеса. Пример за такъв успешен клъстер се дава в

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

сферата на газоснабдяването, където е образуван клъстер с участието на БАН, три университета, браншова организация, професионална гимназия и фирми от този сектор на икономиката. В този клъстер се наблюдава „преливане” – т.е. подготвяне на специалисти в областта на висшето образование идващи от същото професионално направление в областта на средното образование.

„Има наши преподаватели, които преподават в [ПГ]. Те [учениците] посещават университета, лабораторната база, виждат обзавеждането на лабораториите и не малко хора директно продължават образованието си в [ВУ]”

(Ректор на профилиран ВУ)

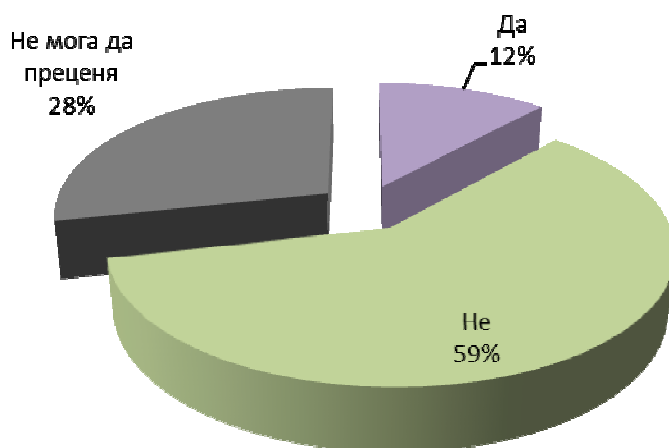

3.3. ТЪРСЕНЕ И ПРЕДЛАГАНЕ НА КАДРИ

3.3.1. Наличие на кадри по търсените професии и специалности

Анкетите сред работодатели не показват наличие на значително несъответствие между изискванията на трудовия пазар и предлаганото от професионалните гимназии по отношение на гамата от професии и специалности, които се изучават в тях. Почти 60% от анкетираните работодатели считат, че няма професия или специалност, от която имат нужда за работата си и която да не се предлага в никоя професионална гимназия. Показателно за липсата на взаимоотношения между бизнеса и професионалното образование е обаче, че 28% от респондентите в този случай отговарят, че не могат да преценят. До колкото мениджърите знаят от какви кадри имат нужда, подобен отговор е белег за непознаване и за липса на интерес към професионалното образование (макар, че съответните фирми наемат такива лица).

Има ли такава професия/специалност от средното ПО, която би била полезна в сектора, в който работи Вашата организация, но системата на ПО в страната не предлага подобно обучение в ПГ?

Оценката за наличието на кадри по търсените професии и специалности е в пряка зависимост от сектора на икономиката, с който е свързана съответната секторна мрежа. От гледна точка на браншовите организации се наблюдават ясно изразени проблеми в няколко сектора. Според

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

представители на браншова организация от секторна мрежа „Текстил, облекло, обувки и кожи“, кадрите, които трябва да запазят този сектор на икономиката са „*твърде малко*“. В сектора на строителството се наблюдава типичното „изтичане“ на квалифицирани кадри, очертано в т. 3.2., съчетано със спецификата на труд в този сектор обаче води до остра нужда от квалифицирани кадри, завършили ПГ:

„Специално строителството е универсален бранш, където добре подготвените кадри могат да се реализират навсякъде по света. Секторът няма престиж обаче, понеже е доста трудоемък и се работи при трудни условия“.

(браншова организация, СМ14)

От друга страна, връзката „сектор-ПГ“ зависи от самооценката на работодателите за нивото на компетенции, необходими в съответния сектор. Добър пример за проиворечие в нагласите са позициите на две различни браншови организации в сектора на високите технологии. Според едната в областта на софтуерните технологии търсенето на кадри не съответства на профила и компетенциите на завършващите ПГ.

„За нашия бранш професионалното обучение не е значим фактор... Този сектор от икономиката има нужда от хора с висше образование или студенти по различни инженерни науки, които обаче да имат определен тип креативно и логическо мислене“

(браншова организация 1, СМ5)

Според представителя на друга браншова организация в същия сектор, ПГ трябва да бъдат много важни, дори основен фактор за запазване на неговия бранш с кадри, но в реалността това не се получава. В случая ключови са не когнитивните умения, а качеството на образованието, макар че има достатъчно кадри с подобен профил.

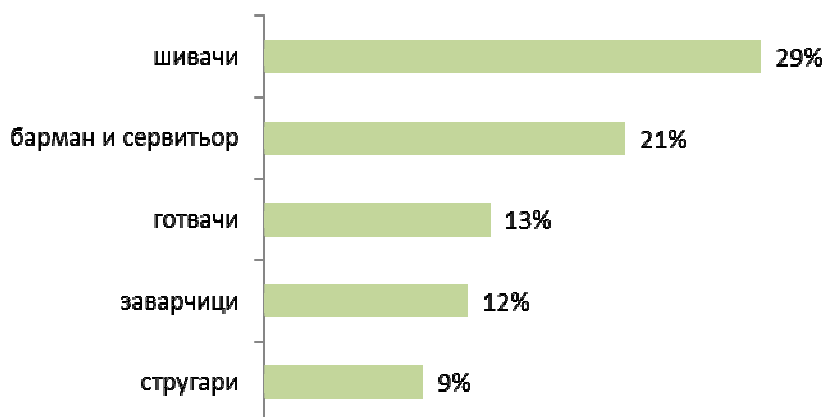
“Образователната система произвежда инвалиди за трудовия пазар, те трябва поне да знаят какво е това електричество“.

(браншова организация 2, СМ5)

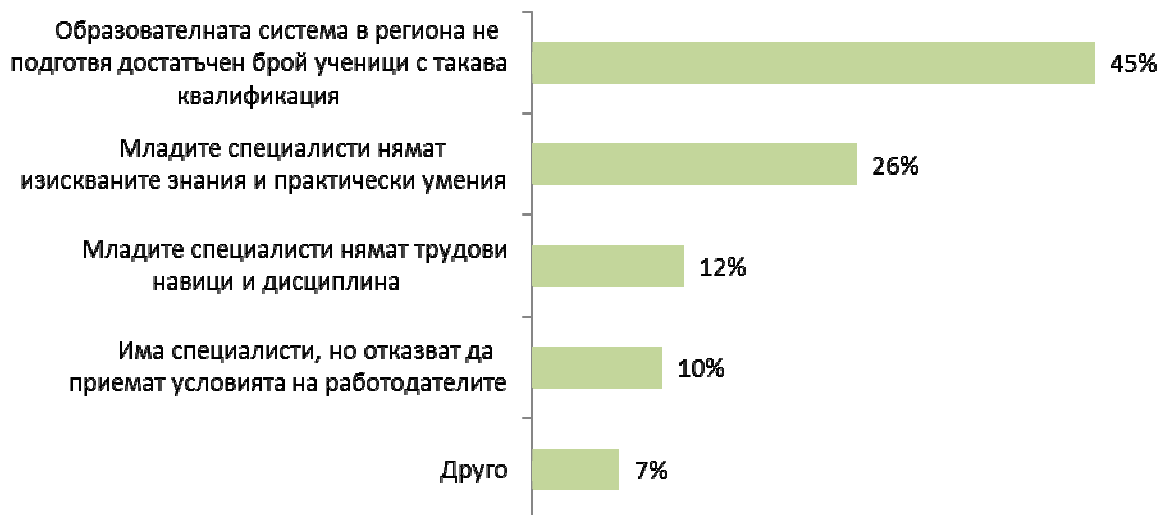

Наблюденията на експертите в дирекциите „Бюро по труда“ потвърждават тезите на браншовите организации и показват, че най-голям дефицит на кадри със средно професионално образование се очертава при шивачите, бармани/сервитьори и готвачи.

В кои професии има недостиг на кадри със средно професионално образование през последните 12 месеца и обявените свободни работни места не могат да бъдат заети?

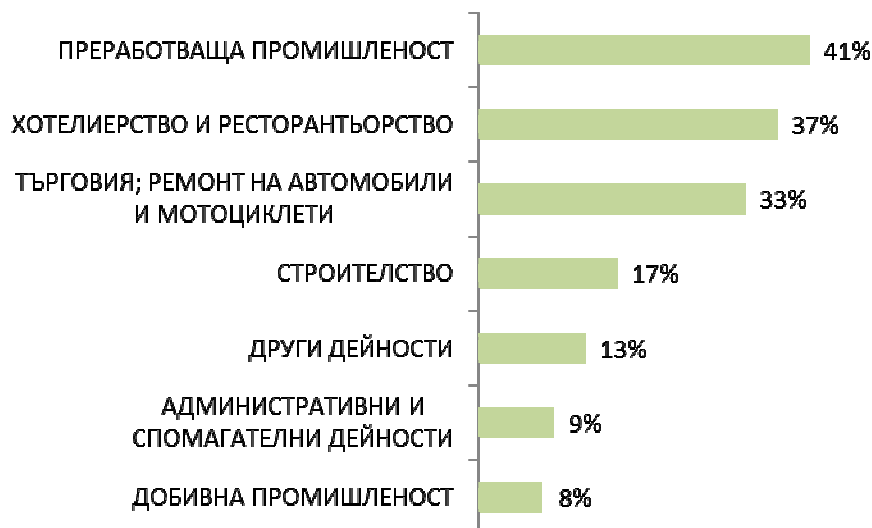
Сред основните причини за недостига на кадри, изтъкнати от експертите от бюрата по труда са, че професионалните гимназии в съответните региони не подготвят кадри по дадените специалности или, че новозавършилите специалисти нямат необходимите знания и умения и поради тази причина вероятно не са желани от работодателите.

Коя е основната причина да има недостиг на кадри в посочените професии?

Разгледани през призмата на секторите на икономиката, професиите, за които има „глад за кадри“, според бюрата на труда, са пряко свързани със секторите на икономиката, които обичайно наемат най-много работници със средно професионално образование – преработваща промишленост, хотелиерство и ресторантьорство и строителство. Ясно се откроява фактът, че секторът, който „краде“ кадри е търговията, т.е. в него няма голямо търсене на квалифицирани специалисти със средно професионално образование, но има голям дял на заетите лица.

В кои сектори на икономиката са наети най-много работници със средно професионално образование в общините, с които работи Вашата Дирекция „Бюро по труда“?

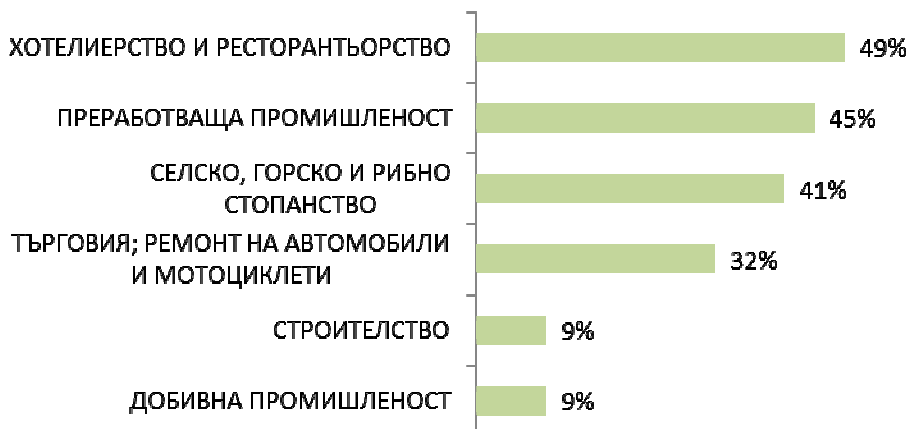

3.3.2. Очаквания за търсенето на пазара на труда в следващите 5 години

Очакването за бъдеще търсене на кадри в преработващата промишленост, в хотелиерството и ресторантьорство, както и в търговията не са изненада с оглед на традиционните сектори, в които лицата със средно професионално образование се реализират. Важно е да се обърне внимание обаче, че изключително висок дял от експертите от бюро по труда очакват, че ще бъдат открити нови работни места в сектора „Селско, горско и рибно стопанство“. В този случай трябва да се внимава с интерпретацията на данните преди въвеждането на образователни политики в тази връзка, доколкото нуждата от специалисти в този сектор, често бива покрита от индивидуално ветеринарни практики или специалисти по агрономия с висше образование, а повишено търсене на работна ръка има само по отношение на нискоквалифицирания труд при липсата на подходяща механизация. Казано иначе, възможно е да има „изместване“ на нагласата и приписване на позиции на средното професионално образование, които са характерни за пазара на труда в дадените общини, но изискват по-ниска квалификация.

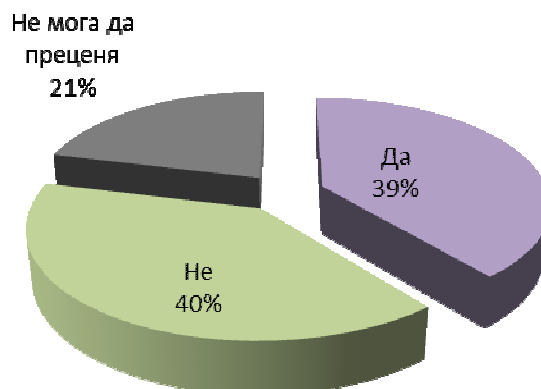
Според Вашите наблюдения през последните 5 години, в кои сектори на икономиката очаквате, че ще намерят работа онези ученици, на които предстои да завършат професионална гимназия в края на юни 2014 г., независимо от това какви се придобитите от тях специа

Очакванията на работодателите по отношение на нуждата от работна ръка са разделени по равно – около 40% заявяват, че най-вероятно ще имат нужда от нови работници със средно професионално образование и също толкова не очакват да имат подобна необходимост през следващите 5 години. В челната тройка за най-търсени от работодателите професии се нареждат шофьори, електротехници и готвачи.

С оглед дейността на фирмата/организацията Ви в относително дългосрочен план (през следващите 5 години), очаквате ли, че ще се наложи да наемате нова работна ръка със средно професионално образование?

С квалификация по кои основни професии/специалности от средното професионално образование очаквате да търсите нова работна ръка?

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

3.4. ЗАИНТЕРЕСОВАНОСТ НА УЧЕНИЦИТЕ И РОДИТЕЛИТЕ

3.4.1. Избор на училище и вътрешна мотивация

Експертите от РИО, както и тези от неправителствения сектор в значима част от проведените интервюта обясняват проблемите в професионалното образование с липсата на вътрешна мотивация сред учениците от професионалните гимназии и със „системната грешка“ на ранното професионално ориентиране, когато учениците са водени от съветите на своите родители при избора им на училище и перспектива за реализация. Действащата система на разпределяне на децата по различни образователни пътеки крие огромни рискове от фрустрация от направения избор, предопределил е образователното и професионално развитие на децата. Този избор за много деца се извършва на 13-15 години и до голяма степен отразява желания, възможности и виждания на родителите, а не автентичния избор на юношите и девойките. Според тях, в България липсват важни стъпки, които предшестват момента за професионалния избор и в резултат на тази практика силно страда директно пазарът на труда. Подобренията в професионалното образование стават самоцел, доколкото в него продължават да попадат млади хора, които нямат желания за реализация в дадената професионална област. Включването в професионалното образование става по-скоро на базата на случаен избор, който в повечето случаи не се основава на аргументи и решения, основавани на идеи и стратегии за кариерно развитие.

„Когато дойдат след 7 или 8 клас децата обикновено не избират. Избират родителите и след това драмата на ученика е огромна когато стане на 16-17 години и разбере, че това не е неговото място... Големият проблем на учениците в професионалното образование е, че те не живеят с мисълта че са там, за да се подготвят да практикуват един ден тази професия“

(НПО, София)

„На 15 години те изпълняват родителски желания – това не са техни желания.“ (РИО)

„Професионалната реализация на завършилите ПГ е слаба в нашия регион. От една страна за това допринася слабата икономика и липсата на инвестиции в региона, а от друга страна слабата мотивация на записалите се да учат в част от тези училища.“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

(НПО, общински център)

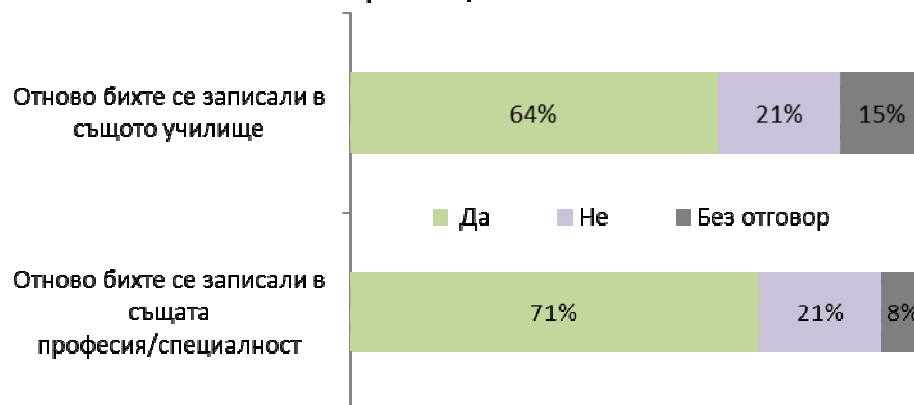
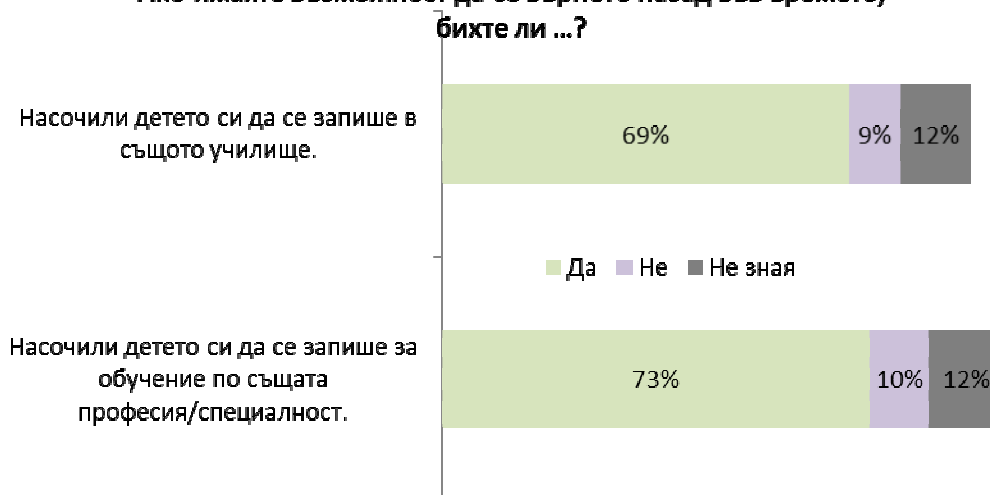
„Всичко това [учене чрез платена работа] е много хубаво, но основният въпрос е доколко е мотивиран ученикът и защо е в това училище... Инерцията е много силна. Защо ходим на училище – за да го завършим!... Ние като че ли не искаме да се ориентираме професионално. Това изглежда като мръсна дума, за която не искаме да говорим.“

(НПО, обучение за възрастни)

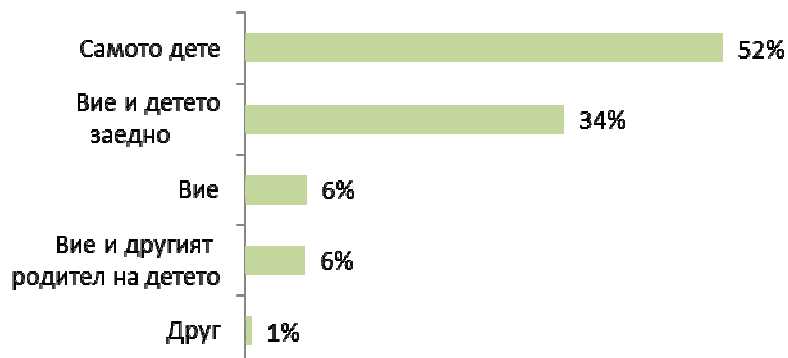
Може да се каже, че анкетите сред учениците и сред родителите в голяма степен потвърждават тази теза, доколкото желанието за усвояването на изучаваната в момента професия е водещ мотив при избора на училище за по-малко от половината ученици. От друга страна обаче, трябва да се подчертае, че този мотив е изключително силно изразен и е несъмнено водещ при избора на училище, така че не бива да се смята, че професионалните гимназии са пълни с „немотивирани“ ученици. Нещо повече, експертите препоръчват и изтъкват нуждата от институционализирано кариерно ориентиране, при което пренебрегват социалния и културния капитал на учениците и техните семейства. Факторът „алумни“ (познати, които са го завършили и приятели които са там в момента), които го препоръчват се откроява като втория по значимост, с кумулативен дял на отговорите около 20%. Всъщност, едва 10% от учениците посочват, че са избрали съответното училище, защото родителите така са настояли. На практика това опровергава експертната оценка за липсата на мотивация за избора на конкретната професия спрямо тежестта на родителското мнение. Лесният прием и лесната програма са водещ фактор при избора за едва 7% от учениците.

**Каква е основната причина, поради която избрахте
точно това училище?**

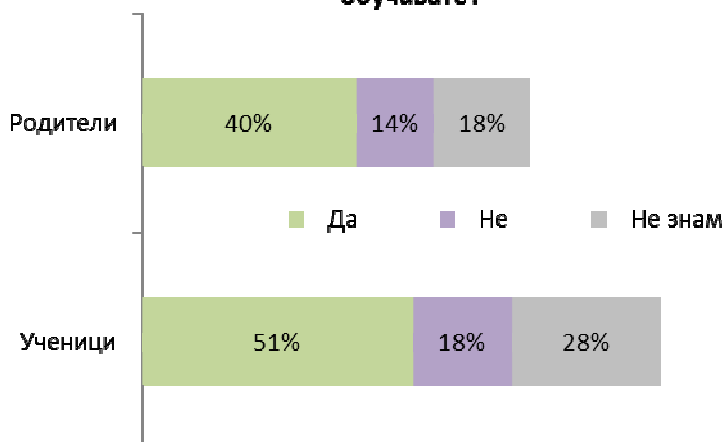
Изключително показателен за високата мотивация на учениците е фактът, че приблизително две трети от тях биха се записали в същото училище, а 71% биха се записали в същата специалност (т.е. 7% държат на изучаваната професия, макар че не харесват училището). В унисон с мнението на децата си, родителите също са доволни от избора, който са направили – около 70% от анкетираните родители биха посъветвали детето си да се запише в същото училище или в същата специалност, която вече са избрали, което показва голяма степен на доверие и одобрение към подготовката, получена в училището.

Ако имахте възможност да се върнете назад във времето, Вие ...?**Ако имахте възможност да се върнете назад във времето, бихте ли ...?**

От гледна точка на родителите, повече от половината от тях посочват, че са оставили децата си сами да направят своя избор на училище, а една трета твърдят, че изборът е направен след съвместно решение с детето. На практика приблизително 12% са онези родители, които признават, че те са водещият фактор при решението. Може да се приеме, че това на практика допълнително верифицира ученическите 10% от отговорите, които изтъкват родителската препоръка като основна причина за избора.

Кой основно взе решение да запише детето да учи в това училище?

От гледна точка на връзката между реалния местен бизнес и професионалните гимназии, само при 1% от учениците основна причина за избора е било наличието на предприятие, което търси такива кадри, т.е. възможността за реализация непосредствено до дома. Това в никакъв случай не може да се приеме като отказ за реализация по съответната специалност – просто водеща е конкретната професия, а не близостта на работното място. Наличието на съответен бизнес в региона обаче вероятно е скритият фактор за избора на професия и за фактическото кариерно ориентиране на учениците – т.е. те са информирани за възможността за професионална реализация макар и не посредством стриктен институционализиран механизъм.

В или В БЛИЗОСТ ДО населеното място, в което се намира училището, има ли предприятие, в което бихте могли да работите по професията/специалността, за която се обучавате?

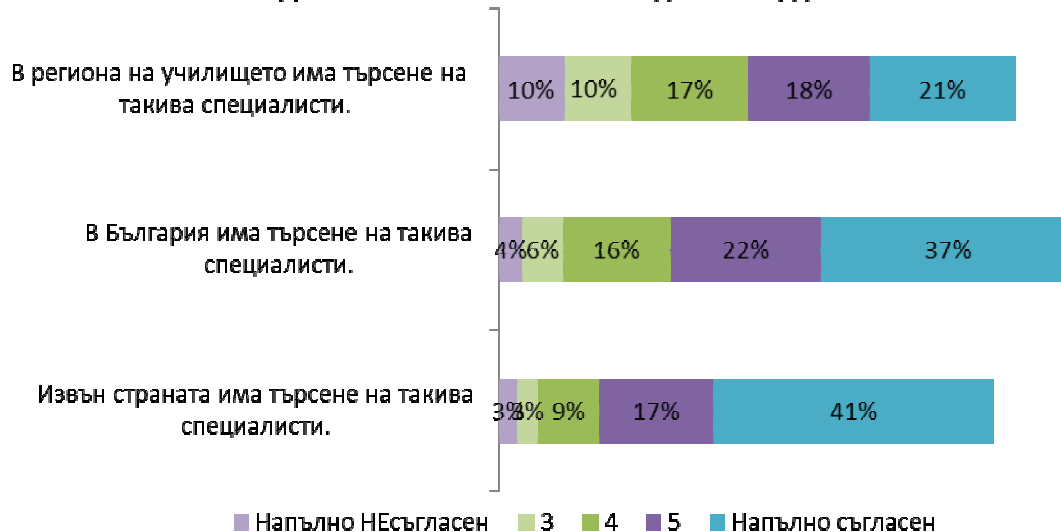

3.4.2. Очаквания за развитие след завършване на ПО

Повече от половината родители считат, че една професионална гимназия трябва да подготвя в голяма и много голяма степен както за справяне с изискванията на трудовия пазар, така и за продължаване на образованието на своите възпитаници във висше училище.

Повече от половината от анкетираните родители са на мнение, че има търсене на специалисти със квалификацията на детето им както в България, така и извън пределите на страната. Най-малък е делът (около 40%) на тези, които вярват, че в региона, в който се намира гимназията на тяхното дете има търсене на специалисти с такава квалификация. Този факт още веднъж подчертава факта, че мобилността на пазара на труда се е превърнала в съществена част от нагласите на респондентите. Фактът, че в близост до училището няма подобно предприятие не се разглежда като проблем, защото дадената професия дава перспектива за реализация зад граница.

Доколко сте съгласни със следните твърдения:

Очакванията на учениците за развитието им след завършване на професионалното им образование са разностранни, което вероятно се обуславя от различния тип на професионалните гимназии, включени в емпиричното изследване. Една трета от анкетираните ученици биха искали да започнат работа по специалността, която са усвоили в гимназията, което е най-често споменаваното сред плановете. Всеки пети, обаче планува да продължи образованието си във висше училище и то по специалност, която е близка до тази, изучавана в средното училище, а 18% биха искали да учат във висше училище, но по различна от досегашната си специалност. Относно плановете си за местоживееене, учениците са напълно разделени – най-много от анкетираните споделят, че още не са решили къде ще живеят след като завършат средното си образование, но по около 20% биха живели както в същия регион, на друго място в България или в чужбина.

Ако хипотетично приемем нагласите на учениците като измерител на ефективността на професионалното образование, съгласно дефиницията за ефективна професионална гимназия от началото на аналитичния доклад, то следва да се подчертае, че потенциалната ефективност е приблизително 54% (кумулятивен дял на останалите в същия сектор на икономиката или продължили образованието си в същото професионално направление). Изключително важен е фактът, че над 1/3 от учениците от професионалните гимназии смятат да продължат образованието си във ВУ, независимо дали в същото направление или в друга професия.

Европейски съюз

Европейски социален фонд

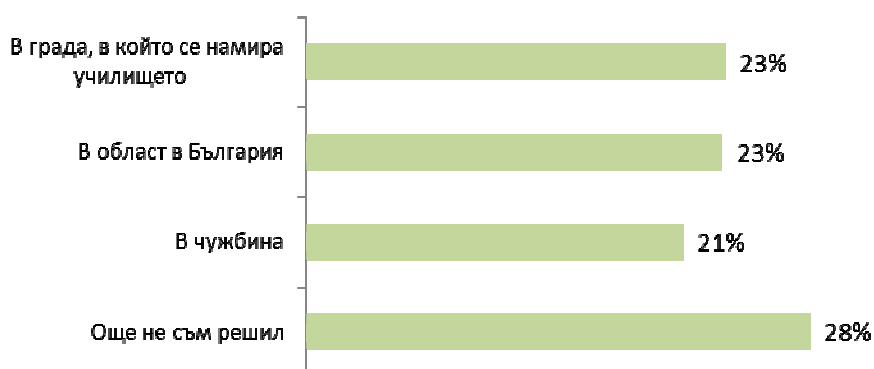

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Как бихте завършили изречението „След като завърша средното си образование искам да...“:

Как бихте завършили изречението „След като завърша средното си образование искам да живея...“:

Житейската реализация чрез продължаване на образованието в следващата образователна степен е още по-важно за родителите. Малко над две трети от тях биха желали да видят децата си студенти, независимо дали в същата (48%) или друга професионална специалност (19%). Около 20% от анкетираните родители, от своя страна, биха искали детето им да започне работа след като завърши средното си професионално образование по специалността, която е завършило. Изключително

Европейски съюз

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

любопитната разлика по оста „работа по специалността – висше образование“ между нагласите на родителите и нагласите на учениците още веднъж идва да потвърди погрешността на представите на експертите от РИО и НПО сектора за ниската мотивация за професионална реализация сред учениците.

Мнението на родителите относно това къде виждат бъдещето на децата си е разделено в съотношение едно към две – малко над 60% от анкетираните родители смятат, че децата им ще останат в България, докато една трета виждат бъдещето им в чужбина. Имайки предвид и мнението на учениците, тезата на работодателите и браншовите организации за риска от заминаване в чужбина, намира своето ясно потвърждение.

С какво бихте искали да се занимава детето Ви след като завърши това училище?

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Къде виждате бъдещето на Вашето дете непосредствено след като завърши това училище?

Въпреки отправяните критики към ефективността на системата за професионално образование, оценките на някои представители на НПО по отношение на кариерното развитие на учениците след завършването на професионална гимназия са изключително позитивни. Поради усвояването на конкретни професионални умения, възпитаниците на ПГ имат шанса да се справят много по-добре в живота от завършилите СОУ.

„Младите хора в професионалните училища са по-ориентирани за житейската практика... Учениците са по-заети, по-съсредоточени, по-годни за живота”. (НПО)

[ПГ] дават професионални знания и умения, правят личността мобилна и гъвкава от по-ранна възраст. Социализацията на база практики и стажове е по-ранна и по-добра (НПО).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

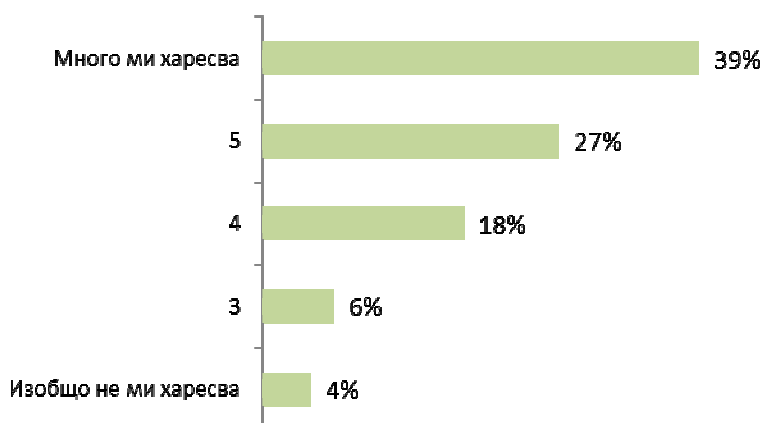
Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

3.5. КАЧЕСТВО НА ПРЕДЛАГАНОТО ОБУЧЕНИЕ В УЧИЛИЩЕ

3.5.1. Учебни програми и учебен процес

Като цяло, интервюираните ученици дават по-скоро положителни оценки на своето училище, около 40% от участвалите в проучването ученици казват, че много харесват училището си, а почти всеки трети дава оценка „5” по петобалната скала, докато едва 4% заявяват, че изобщо не харесват училището си.

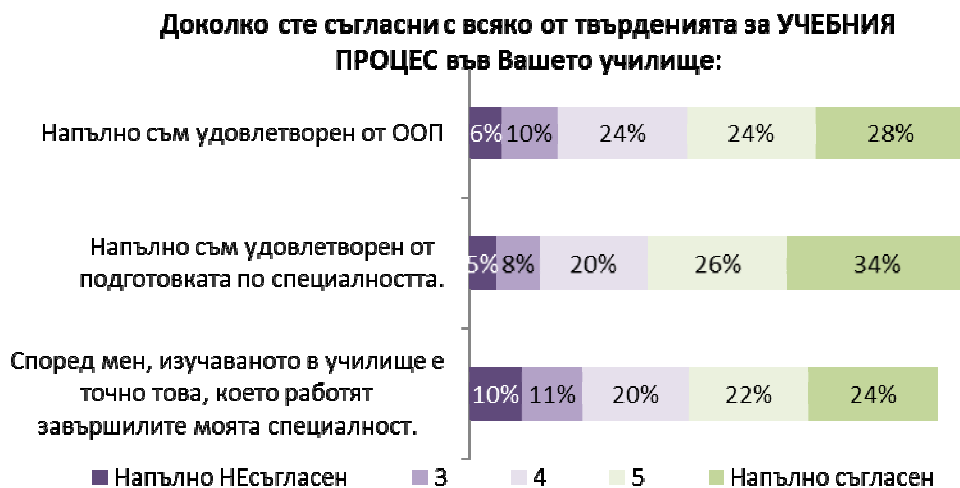
**Харесвате ли училището, в което учите?
(оценка по скала от 2 до 6)**

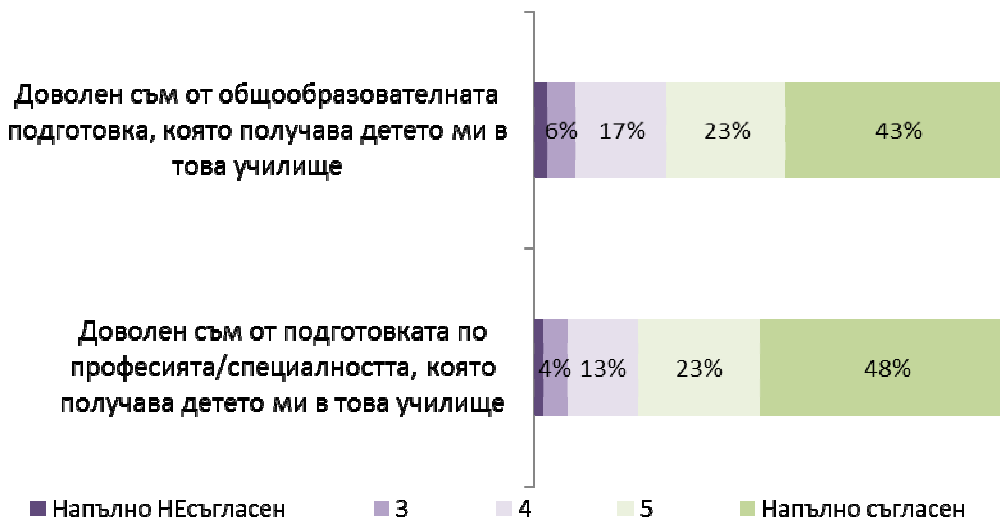
Повече от половината анкетираните ученици изразяват по-скоро положителна оценка към общо образователната подготовка и подготовката по специалността, а също толкова са на мнение, че изучаваното в училище е напълно съобразено и в съответствие с това, което ще се изисква от тях, когато започнат реална работа по изучаваната специалност. Въпреки, че се чувстват по-скоро или напълно удовлетворени от общообразователната подготовка и тази по специалността, почти половината от анкетираните казват, че според тях общообразователните и часовете по специалността в тяхното училище са твърде много, което съответства и на отговора на въпроса за най-сериозните проблеми в училището, където най-споменаван отговор е пренатоварената учебна програма (виж по-долу в текста). От друга страна, часовете, отделени на работата с компютър, както

и времето за самоподготовка вкъщи и свободното време са твърде недостатъчни според почти половината ученици.

Категорично положителна е и оценката на родителите за образованието, което получават техните деца в професионалните гимназии – около 70% от анкетираните по-скоро или напълно съгласни с твърденията, че както общобразователната, така и подготовката по специалността, получавани от децата им са с високо качество и задоволяват техните изисквания.

Доколко сте съгласни с всяко от твърденията:

За разлика от учениците и родителите, при учителите се наблюдава раздвояване и поляризация на позициите, която може би има връзка с откритото в началото на анализа разграничение между „ефективни“ и „неефективни“ ПГ. С оглед на съществуващата стохастична грешка на изследването, приблизително еднакъв дял (около 25%-30%) от анкетираните учители считат, че броят на часовете по производствена практика в тяхното училище е напълно достатъчен и обратното – напълно недостатъчен. Една трета от анкетираните учители са на мнение, че броят на специфичните за изучаваните професии или специалности предмети както и техният хорариум са напълно достатъчни, докато 20% са на напълно противоположната позиция. Около 33% от учителите намират броя и хорариума на общообразователните часове за напълно достатъчен, а 25% са на обратното мнение.

Европейски съюз

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Доколко сте съгласни със следното твърдение:

Браншовите организации обаче се отнасят доста критично към учебния процес и качеството на подготовка на учениците. Тяхната теза е, че от ПГ трябва да излизат кадри, компетентни да заемат постове на средно управленско ниво, но това на практика е невъзможно поради неадекватните учебни програми.

„Става въпрос за кадри, които излизат от една страна житейски неориентирани, т.е. нямат ясна концепция за бъдещите си интереси, а от друга професионално са неподготвени за професията за която се учат... строителните техници не могат да поемат ролята, за която са учили, защото им липсва качество, докато строителните инженери, които могат да поемат тази роля не искат, понеже имат претенции да бъдат по-висши управленски или проектантски кадри. Има разминаване между нивата на обучение и изискванията на фирмите от бранша... Сега много често доучваме работника на място, което е редно, но той няма базовите сръчности от които се нуждаем“

(браншова организация, СМ14)

„Работодателите имат нужда не толкова от управленски, а от изпълнителски кадри. Нужни са кадри, завършващи ПГ, които да имат основно практически умения. Това сега почти не се случва, понеже реално липсва практика извън училище или учене чрез работа

на изнесено работно място. От друга страна учебния процес не е планиран адекватно. Няма нужда учениците от ПГ да се занимават с общообразователни предмети до 12 клас. Те трябва да приключват с тях до 10 клас, а за 11-12 клас трябва да бъдат в много ограничено количество. „ДОИ в момента са много натоварени, труден е процеса по тяхното прилагане и има нужда от валидизиране на критериите“.

(браншова организация, Образование)

„Принципно професионалното обучение е остарял подход, който е част от индустриалната епоха и ни връща към периода на ниската добавена стойност за кадрите... ПО е по-скоро контрапродуктивно и от него няма нужда. Трябва да се преработят учебните планове и програми, но тези програми и предмети трябва да се въведат и в средните общообразователни училища... Квалификацията „Програмист“ трябва да бъде достъпна и за ученици в СОУ в цялата страна, а не само в ПГ“.

(браншова организация 1, СМ5)

„Всеки би казал, че ДОИ не съответстват на изискванията на пазара на труда, но това би било клише. Основният проблемът е липсата на практически умения при завършилите ПГ. Бизнесът трябва да е наясно, че трябва да си дообучава постъпилите на работа. Но, разбира се, тези новопостъпили на работа трябва да имат необходимата база от знания и умения, което сега отсъства.“

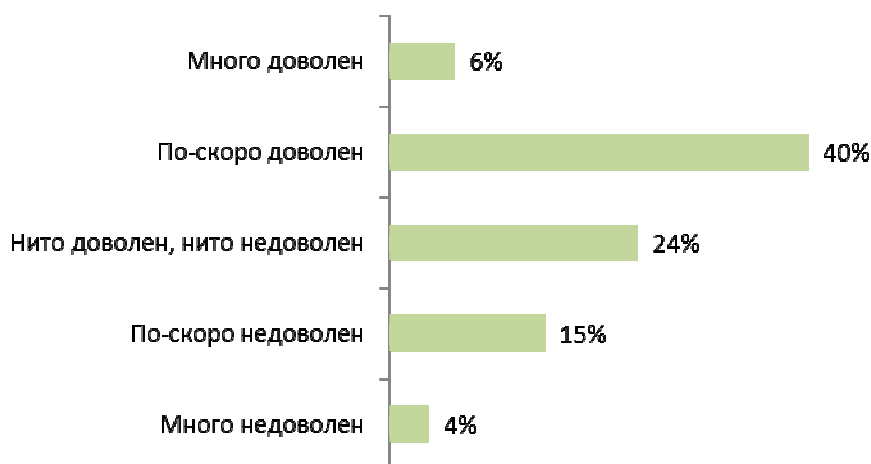
(браншова организация 2, СМ5)

Количественото изследване сред работодателите, които наемат на работа лица, завършили професионални гимназии, показва, че почти половината работодатели (46%) са по-скоро удовлетворени от качеството на ПО в България в лицето на младите си служители и работници (на възраст до 30 години), които имат средно професионално образование. Всеки четвърти работодател (24%) не може да определи дали е доволен или недоволен от знанията и уменията на младите си служители, а почти всеки пети (19%) споделя, че не е доволен от работата на скоро завършилите професионални училища. На въпроса „Моля, определете по скала от 2 до 6, в каква степен сте удовлетворен от младите служители/работници, завършили професионална гимназия, по

отношение на:“, работодателите дават оценка „много добър 4.5“ на личните им качества и взаимоотношенията с колегите; оценка „добър 4.4“ на лоялността им към организацията; „добър 4.3“ на тяхната дисциплина и социални умения; „добър 4.2“ на мотивацията им за работа и „добър 4.1“ на общообразователната им подготовка, уменията за учене и професионалните умения. С други думи, работодателите оценяват малко по-високо личностните качества на младите си служители, отколкото техните професионални качества.

В каква степен сте удовлетворени от качеството на професионалното образование в България, като имате предвид знанията и уменията на вашите млади служители/ работници със средно професионално образование?

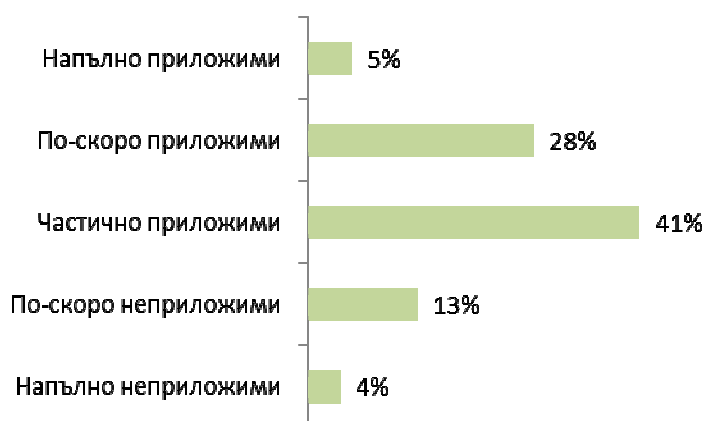

В допълнение на оценките за качествата на младите служители, завършили ПГ, работодателите са помолени да оценят и степента на приложимост на знанията и уменията на тези служители в реална работна среда. Най-често споменаваният отговор на този въпрос е „Частично приложими“ от 41% от всички анкетираните, което до известна степен обяснява липсата на отлични оценки от страна на работодателите. Всеки трети работодател смята, че младите му служители са добили по-скоро приложими знания (33%) в следствие на обучението си в ПГ, а 17% са на противоположното мнение. В подкрепа на тези нагласи, като цяло работодателите, които имат млади служители, завършили ПГ, смятат че тези служители определено имат нужда от допълнително обучение, за да бъдат полезни за техните организации. Около половината от наелите такива служители (46%) изказват мнение, че

тези обучения трябва да се случват сравнително често (11% - много често и 35% - доста често), а само 15% отговорят, че нуждата от подобни обучения е по-скоро рядко или много рядко явление.

В каква степен знанията и уменията, придобити от Вашите млади служители, завършили професионална гимназия, са приложими в практиката на Вашата организация?

По отношение на качеството на предлаганото обучение в професионалните гимназии, изключително показателно е мнението на ректорите висшите училища с преобладаващ дял на техническите специалности. Тяхната позиция индикира пропуски в общообразователната подготовка, но подчертава формираната позитивна нагласа към дадените професии.

„По-лоши резултати на кандидат-студентските изпити дават учениците от професионалните гимназии, отколкото тези, завършили средно училище с хуманитарен профил. Но огънат към дадена професия у кандидат-студентите от професионалните гимназии вече е запален. Отначало, когато са първи-втори курс, и са повече теоретичните дисциплини, на студентите от професионалните гимназии им е по-трудно, но след това, когато започнат със специалните дисциплини – им е много по-лесно, защото веднъж им е преподавано в средното училище и не им е чуждо“.

(Ректор на профилиран ВУ)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

3.5.2. материалната база

Интервютата с браншовите организации, експертите от РИО и експертите от неправителствените организации открояват лошата материална база като съществен фактор за ниското качество на професионалното образование, който е по-значим от учебната програма. Остарялата материална база де факто е една от причините учениците да не получават адекватна подготовка по съответните специалности.

” В самите професионални училища е налице изключително лоша материална база за учебни практики“.

(браншова организация 2, СМ5)

„Най-големият проблем е лошата материална база и неадекватното на съвременните изисквания оборудване в ПГ. Това предопределя лош учебен процес, свързан с формиране на адекватни на развитието на бизнеса кадри, които да могат да придобият съвременни специализирани умения. От друга страна липсват и учебни помагала и инструментариум в училищата, т.е. като цяло условията за качествено образование са ниски“.

(браншова организация, СМ 9)

„Училищните бази, в които се обучават кадрите са „под всякаква критика“, те са остарели, занемарени и не могат да отговорят на съвременните изисквания по специалностите“.

(браншова организация, СМ 12)

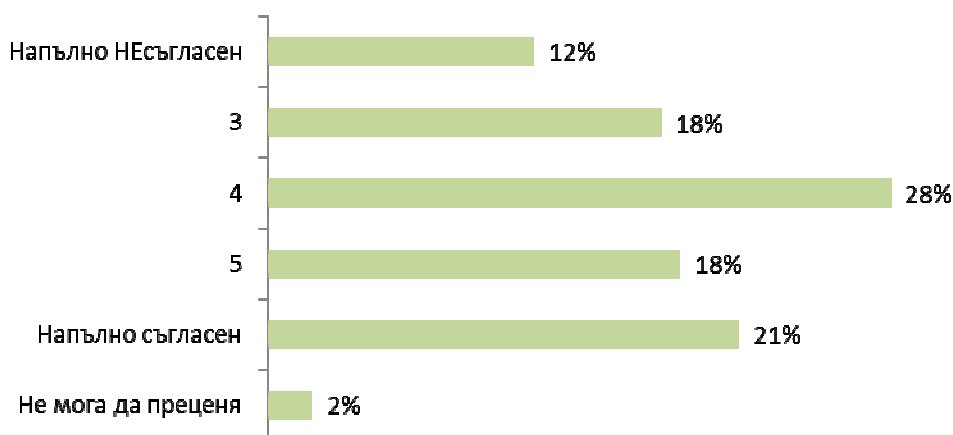
„От началото на демократичния преход никой не влага в материалната база на професионалните училища... училищните работилници са под всякаква критика с базата ... не може да се очаква да се прави професионална подготовка в 21 век по този начин. Не могат да се очакват добри професионални знания и компетентности от деца, които се обучават на черната дъска“.

(НПО)

Отношението на учителите към състоянието на оборудването в учебните стаи и кабинети е сравнително разделено, като около 40% му дават по-скоро положителна оценка, а 30% са на мнение, че то не е в задоволително състояние, на по-скоро неутрално мнение са по-малко от една трета от анкетираните учители.

Оборудването в кабинетите, в които провеждам учебните часове, е достатъчно добро за целите на работата ми

Повече от половината ученици дават по-скоро положителна оценка на материалната база в своето училище. Между 55% и 60% от анкетираните ученици са по-скоро съгласни с твърденията, че учебните стаи, оборудването за практическите занятия, компютърните зали и условията за спорт в тяхното училище са в добро състояние и на достатъчно добро ниво.

Европейски съюз

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

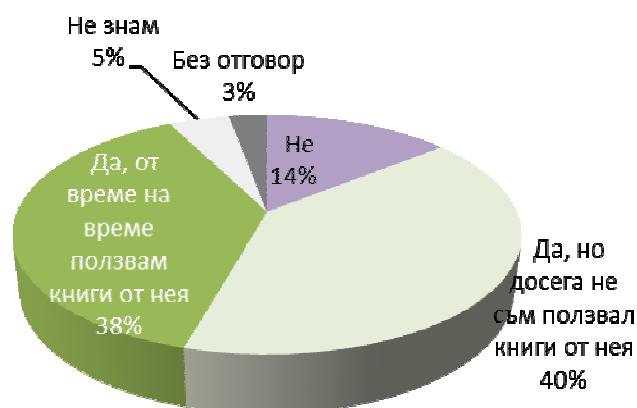
Доколко сте съгласни с всяко от твърденията за МАТЕРИАЛНАТА БАЗА във Вашето училище:

Около 14% от учениците твърдят, че в тяхното училище няма библиотека, а 23%, че в училището им няма възможност за свободен достъп до интернет. За 40% от анкетираните ученици, наличието на училищна библиотека е напълно безсмислено, защото никога не са я използвали, а 5% изобщо не знаят дали такава съществува. Достъпът до интернет като източник на информация е доста по-разпространен сред учениците, като над 60% от анкетираните заявяват, че в училището им има такъв и те го използват от време на време или редовно, а едва 7% знаят, че имат такава възможност, но никога не са се възползвали от нея.

Има ли във Вашето училище БИБЛИОТЕКА?

Има ли във Вашето училище свободен достъп до ИНТЕРНЕТ?

Мнението на родителите относно материалната база на професионалната гимназия, в която учат техните деца почти напълно съвпада с това на учениците. Родителите дават по-скоро положителна оценка на състоянието на материалната база, като над 50% намират състоянието на учебните стаи и оборудването. По-критично е отношението към социалните условия – наличието на общежитие и стол.

Доколко сте съгласни с всяко от твърденията:**3.5.3. Производствените практики**

Изследването на нагласите на заинтересованите страни и техните очаквания към професионалното образование в училищата от системата на ПО показва, че бизнесът няма готовност да осигури нужните условия за обучение и вероятно очаквания за включване на бизнеса в практическото образование биха довели да нуждата от допълнителни инвестиции, от страна на работодателите, за да отговорят на изискванията към работната среда, които да позволят приемането на ученици за обучение и работа.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

„Базата трябва да отговаря на някакви условия и за голяма част от бизнеса можем да твърдим, че не може да гарантира покриването на тези условия. Това изисква инструктаж, обезопасяване, някой да го направи...Най плашещото е, че ако те (работодателите) нямат кой да отговаря за това – те просто не го правят.“

(НПО, обучение на възрастни)

„Проблемът е, че понякога трудно се осъществява контакт между центровете за обучение и по-големите инфраструктурни проекти, които се реализират. Напоследък в по-голямата си част фирмите, които печелят тези големи проекти не са български, а те наемат подизпълнителни, които са български филми. Когато изпълнители са чужди фирми те много-много не се интересуват от това да идват обучаващи се“

(Ректор, профилирано ВУ)

Анкетите сред работодатели показват, че повечето от тях (59%) не биха подкрепили провеждането на практическо обучение на ученици на реални работни места в тяхната организация в рамките на 1-2 дни седмично, само 12% са готови да поемат такъв вид ангажимент. Точно толкова са и работодателите, които са си контактували с представители на професионални гимназии през последните 12 месеца във връзка с бъдещите им потребности от работна сила в сектора, в който работи фирмата. По-детайлният анализ на корелацията между тези два въпроса показва наличието на съществена разлика в дяловете работодатели, склонни да подкрепят практическо обучение на реално работно място при тях измежду тези от тях, до които представители на ПГ са се допитвали през последната година и онези, които не са имали подобен контакт. Повечето работодатели (69%), които са споделили своите нагласи и очаквания за необходимата работна сила с хора от ПО, работещи в същия икономически сектор, са съгласни да поемат ангажимента по провеждане на такива практически обучения за средно около 4 работни места. Около 20% по-малко са работодателите, готови да направят тази стъпка (48%), сред неосъществилите разговор за бъдещите си потребности от кадри с представител на ПГ през последните 12 месеца. Тези резултати потвърждават хипотезата, че наличието на комуникация между представителите на ПО и представителите на бизнес в съответния икономически сектор има значима връзка с реализирането на практически обучения на учениците от ПГ на реално работно място.

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

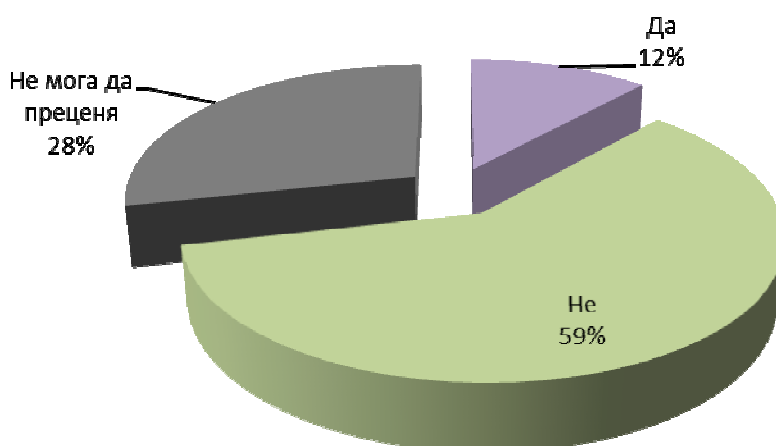

Европейски социален фонд

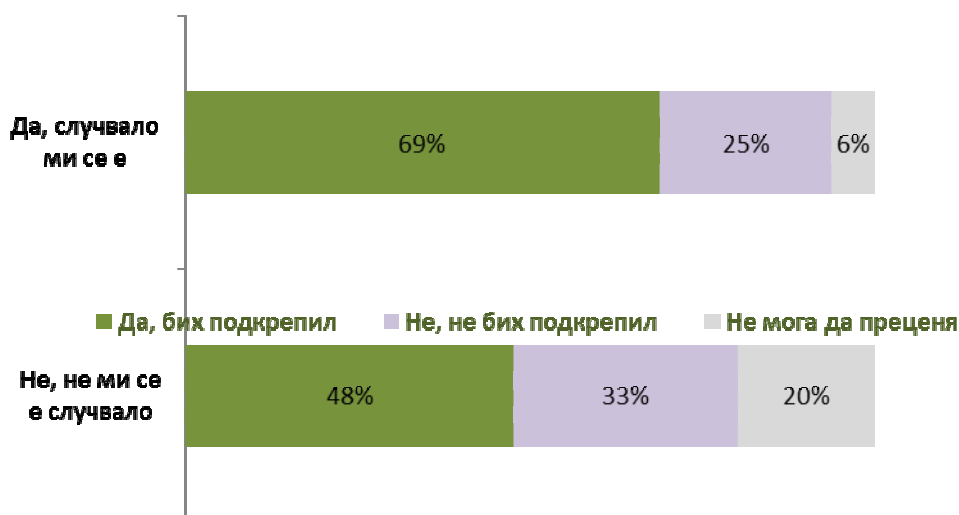

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Като работодател, бихте ли подкрепили провеждането на практическо обучение на ученици по специалности, сходни с тези на работещите във Вашата организация, на реални работни места при Вас в рамките на 1-2 дни седмично?

През последните 12 м, случвало ли се е представител на ПГ да се допитва до Вас относно бъдещите потребности от работна сила и необходимата квалификация на работната сила в сектора, в който работи фирмата?

Европейски съюз

Европейски социален фонд

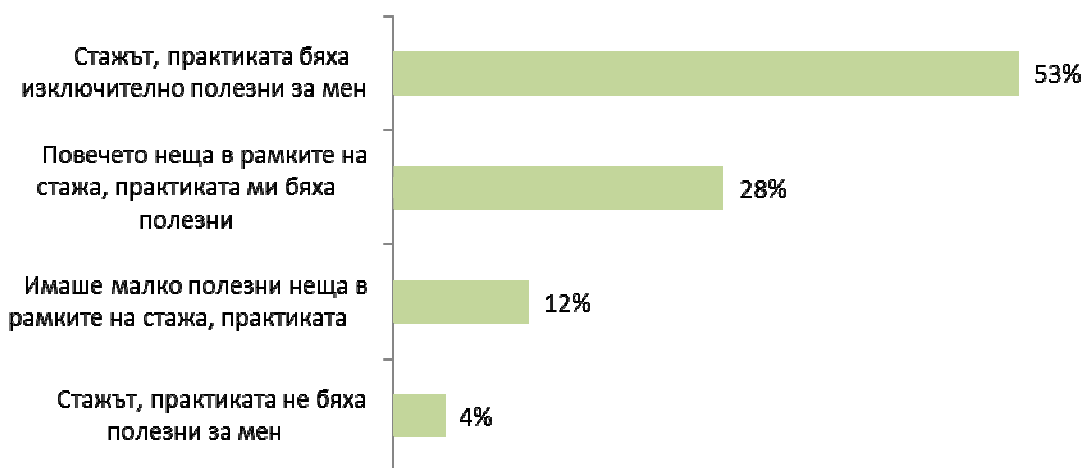
Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Поради така съществуващите нагласи на работодателите, може да се счита за положителен фактът, че повече от половината анкетирани ученици казват, че са участвали в стаж или практика на реално работно място в действащо предприятие, а от участвалите повечето считат стажа за полезен, като половината са на мнение, че всичко е било изключително полезно, а други 30%, че повечето от наученото е от полза .

Участвали ли сте в СТАЖ/ПРАКТИКА по специалността в ДЕЙСТВАЩО ПРЕДПРИЯТИЕ/ЗАВОД в рамките на обучението в училище?

Моля, посочете кое от твърденията важи за този СТАЖ/ПРАКТИКА:

3.6. ИДЕНТИФИЦИРАНИ ПРОБЛЕМИ

Различните заинтересовани страни открояват различни проблеми в зависимост от собствения си интерес по отношение на системата на професионалното образование. Учениците се оплакват най-вече от пренатоварената учебна програма и твърде сложния учебен материал. За около 20% от анкетираните несправедливото оценяване и недостатъчното отопление са сред най-важните проблеми в училището, проблемите с материалната база и оборудването са на пето място, посочени също от около 20% от учениците.

Като най-сериозен проблем, който срещат в работата си, учителите посочват липсата на заинтересованост от страна на учениците. Наред с него, една трета от учителите посочват липсата на възможност за обективно оценяване, поради връзката между брой ученици и бюджет на училището като втори по сериозност проблем на училищната система. Също толкова (около 30%) от анкетираните учители смятат, че бизнес средата в България не е достатъчно добра, за да поеме излишците от системата на професионалното образование кадри, което според тях е сериозен

Европейски съюз

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

проблем. Всеки трети учител е недоволен от състоянието на материалната база в училището и поставя това сред трите най-важни проблема в него. Учебна програма, която е остаряла и не в съответствие със съвременното развитие на науката, както и твърде натоварена учебна програма също излизат като сериозни проблеми за учителите като са посочени от малко по-малко от 25% от анкетираните.

Кои са НАЙ-ВАЖНИТЕ проблеми във Вашето училище?

Липсата на система за продължаващата професионална подготовка и осъвременяването на знанията и квалификацията на учителите са важните проблеми, свързани с професионалното образование, които предопределя негативите на професионалните училища. Професионалната квалификация на учителите е ключов фактор за подготовката на учениците и според представители на НПО държавата напълно пренебрегва грижата за актуализирането и поддържането на професионалните знания и умения на учителите в професионалните гимназии. „Във високотехнологичните професии това е пагубно“. Според представители на НПО бизнесът би могъл да подпомогне ролята на държавата за поддържането на тясноспециализираните знания на учителите чрез осигуряване на работни места

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

за учителите по специализирани предмети, но държавата би следвало да има водеща роля в този процес поради същинските различия в отделните професионални направления и различното ниво на развитие на секторите: *„Учителите трябва да са лидери в професията си, защото занаятът се учи от майстора.”*(НПО).

Според друго мнение, професионалните гимназии изостават от нуждите на съвременното общество заради липсата на адекватни реформи в тази сфера. Понеже СОУ са към общините, липсата на средства е довела до оптимизация на тяхната работа, за разлика от ПГ, които са изоставени и нереформирани. Това е така, понеже ПГ са на подчинение на РИО и за тях има по-малко пари и по-малък натиск за реформи в сравнение с профилираните СОУ. В момента има много малка възможност бизнес организациите да взаимодействат с ПГ. Много малко са примерите за реално взаимодействие между ПГ и предприятия. Самото професионално образование е такова, че не опосредства връзката между ПГ и съответния бранш. Няма никакви стимули съответните заинтересовани предприятия отрано да се включват, като партньори в обучителния процес. Налице са обаче определени професионални направления (финанси, строителство, IT сектор), които в момента са актуални на пазара на труда и всички ПГ се стремят да ги вкарат в профила си, което разводнява обучението. Липсват примери за реално работеща връзка между кадрите от ПГ и предприятията., *„Професионалното образование има нужда от инвестиции, а при сегашната ситуация никой не е заинтересован да ги направи“* (НПО, Образование)

Според браншовите организации броят с професионалните гимназии в България е че са *“професионални”* само по име. Основният проблем идва от начина на финансиране, който зависи от приетите бройки ученици, което от своя страна принуждава тези гимназии да приемат колкото се може повече ученици. От друга страна, според респондента младите хора днес нямат интерес да учат технически специалности. Като отговор на това професионалните гимназии създават нетипични за тях паралелки – чуждоезикови, водачи на моторни превозни средства, компютърна техника и т.н. само за да могат да приемат повече ученици и следователно да имат по-голям бюджет. (браншова организация, CM5)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Значим проблем за работодателите е фактът, че голям дял от завършилите ПГ отиват да работят нещо съвсем друго или кандидатстват в университет. В самите ПГ трябва да влизат само мотивирани млади хора, които имат желание и след като завършат да продължат да се развиват по специалността, която са придобили. “Сега голяма част от учениците ги интересува само да вземат диплома, ако може и въобще да не ходят на училище”. Трябва системата да се опита да работи в тази посока – да търси мотивирани млади хора и да мотивира още повече. А в общообразователните гимназии да влизат тези, които искат да продължат в университет и... тези, които нищо не искат. Самите ПГ не са достатъчно като брой за бранша и като цяло. Според респондента ПГ трябва да са много повече (във всички браншове). Завършилите ПГ нямат добра професионална подготовка поради липсата на практика и поради тази причина не отговарят на изискванията на бранша. “Учебните заведения гледат много, много да не контактуват с бизнеса, интересува ги само бройката” (Браншова организация, СМ5)

От гледна точка на регионалните инспекторати по образованието, професионалното образование се оказва неравнопоставено с образованието, получавано в общообразователните и профилираните гимназии по отношение на няколко ключови фактора: като цяло то е все по-малко престижно и все по-трудно за завършване. На практика ПГ са по-трудни за завършване – учениците имат да държат, освен задължителни две матури, и два държавни изпита: „Децата не са мотивирани да придобият степен на професионална квалификация – чрез полагаането на държавни изпити. Те са тежки изпити и мнозина не се явяват.” Много от учебните програми по професионално образование се нуждаят от сериозно преразглеждане и актуализация: „Учебните програми са пълни с ненужни, непрактични неща”.

Ролята на част от заинтересованите страни в развитието на образователния процес е недостатъчно ясна. Така например РИО продължава да съвместява контролни и методически функции. Голяма част от задачите на ограничения брой специалисти по професионално образование в РИО са свързани с изпълнение на контролните функции на инспектората. На практика предоставянето на методологическа подкрепа от страна на РИО е ограничено както поради факта, че щатовете и назначените експерти са малко брой, така и поради липсата на компетентност за вземане на професионално решение по развитие на бързо разрастващ се брой разнообразни специалности „Сега аз заверявам всички направления – но не съм специалист по всички профили.”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Утвърдилото се възприемане на РИО като институция, упражняваща предимно контролни функции, често възпрепятства откритостта и равнопоставеността при комуникациите на неговите експерти с училищата и затруднява изграждането на доверие и ефективно партньорство: „Тъй като нашата роля в много от случаите се явява контролираща, а по-рядко координираща, много е трудно някои да ни възприемат като партньори, а не като проверяващи. Опитваме се да скъсяваме дистанции, но това не винаги е възможно, знаете.“

Налице са редица примери за трудности при определяне на добавената стойност от работата на РИО при развитие на професионалното образование, включително като се приписват на институцията роли и постижения, които не са пряко свързани с нейната работа: „Осигурява се възможност за конкуренция при избора на училище след 7-ми клас или завършено основно образование, осигурява се разнообразие от специалности и професии. Екипа от експерти се стреми да мотивира училищата да работят активно за подобряване на материална база.“ или „РИО е инициатор на работни срещи между всички заинтересовани лица в сферата на ПО и подпомага тяхното взаимодействие в името на общите цели.“, „РИО няма лостове за въздействие, но комуникацията като цяло е добра“ или функциите на РИО се представят с клиширани и общи формулировки: „Приоритети на РИО свързани с ПО са в посока усвояване на специфични знания и умения по конкретните професии и специалности. Освен усвояването на професия е важно да формираме ученици с гражданска позиция, да работим за формиране на ценности и нагласи.“.

Стига се дори до декларативни твърдения за решения – например, свързани с управлението на демографската криза, които не са по силите на институциите: „Демографският фактор е внимателно отчитан (от РИО) и се вземат необходимите управленски решения, за да не се допусне да бъдат закривани, училища подготвящи кадри по безспорно необходими за страната или региона професионални направления.“.

При определяне на план приема по специалности на регионално равнище се предполага извършване на съгласувателни процедури между ключови заинтересовани страни на областно равнище, както и осигуряване на съответствие с регионалните и общинските планове за развитие, в които са посочени приоритетите за икономическо развитие. Често, обаче, самите планови документи се нуждаят от актуализация, за да отразяват най-новите тенденции в производството и услугите

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

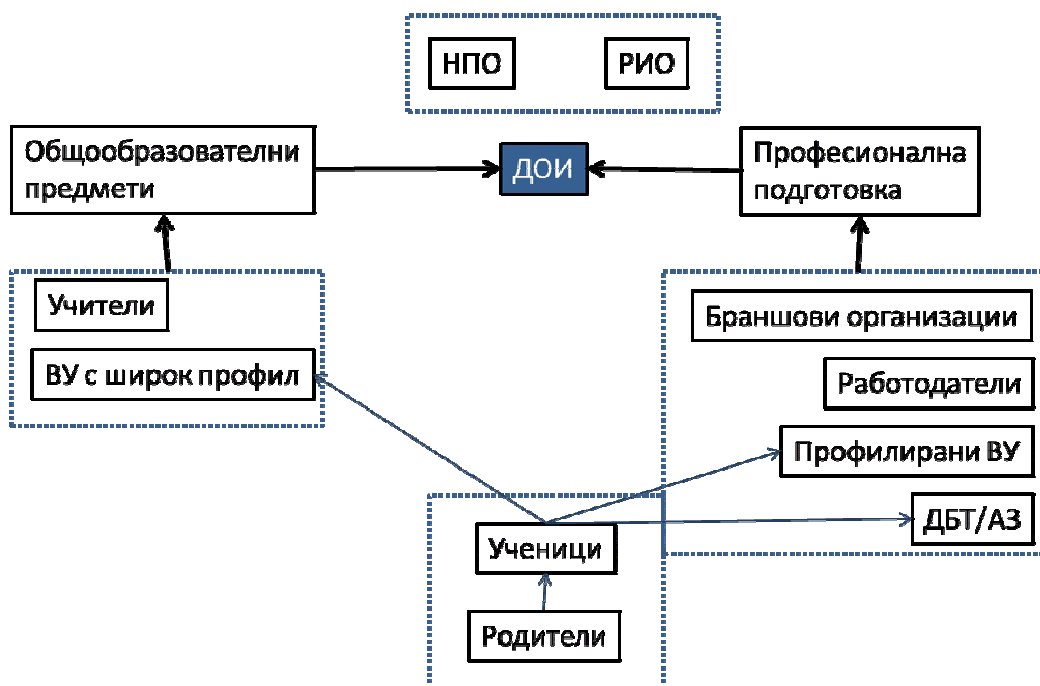
Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

3.7. НАГЛАСИ И ОЧАКВАНИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА СИСТЕМАТА

Системата на професионалното образование е изправена пред две дилеми, решаването на които ще даде облика на професионалните гимназии през следващите няколко години. На първо място изпъква проблемът дали да се намалят общообразователните часове за сметка на увеличаване на часовете по професионална подготовка. Това ще увеличи качеството на кадрите във връзка с пазара на труда и ще гарантира по-лесно намиране на работа от една страна, но от друга – ще понижи шансовете за продължаване на образованието във висше училище. На второ място (но не и по значение) стои проблемът дали платената работа при работодател да стане част от професионалното образование в някои гимназии.

3.7.1. Общообразователни предмети или професионална подготовка

Тази дилема не може да бъде разрешена коректно без да се вземат предвид интересите на различните страни. От запазването на дела на общообразователните предмети интерес имат учителите, ВУ с широк профил и учениците, които планират да продължат образованието си в по-горна степен и друга специалност. От професионалната подготовка интерес имат работодателите и браншовите организации, бюрата по труда, профилираните ВУ и учениците, които планират да продължат образованието си в по-горна степен във същата или сходна специалност. В това отношение НПО и РИО имат по-скоро странична връзка, и в зависимост от личните предпочитания на експертите или избраната организационна стратегия да подкрепят едната или другата страна в дилемата.

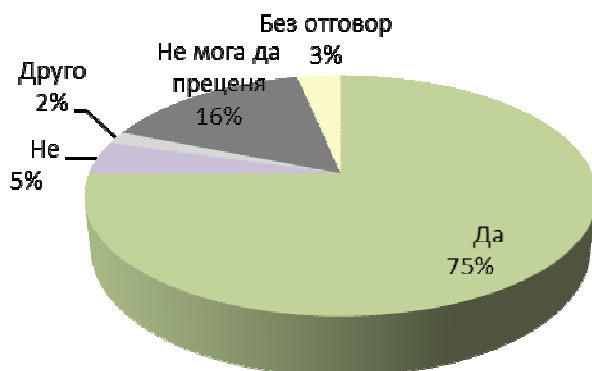
Разбирането на трите най-важни заинтересовани страни относно баланса между общобразователна и професионална подготовка красноречиво говорят за едновременно желание както от страна на учениците, така и от страна на работодателите, за увеличаване на практическата, специфична за изучаваната професия подготовка, включително чрез работа на реално работно място, дори и това да е за сметка на общобразователните часове – по 70% от учениците и работодателите считат, че това би бил техният избор, ако имаха право да избират в какво съотношение да се разпределят двете. На сравнително противоположно мнение са учителите, около 60% от анкетираните в тази група считат, че не е правилно общобразователната подготовка да бъде намалена за сметка на повече практика.

Ако зависеше от Вас, какво бихте предпочели:**3.7.2. Платена работа при работодател**

Въпреки, че не одобряват замяната на общообразователни часове с практическа подготовка или работа на реално работно място, учителите осъзнават важността на придобиването на опит чрез работа и около 75% от анкетираните заявяват, че е подходящо за тяхното училище да се провеждат практически занятия на учениците чрез работа на реални работни места, докато едва 5% са противници на такава идея.

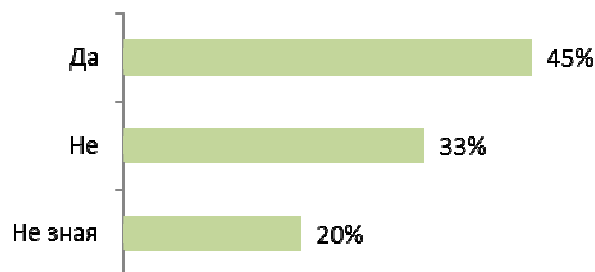

Смятате ли, че провеждането на практическо обучение на учениците на реални работни места, сходни със специалностите, които изучават, в рамките на 1-2 дни седмично, би било подходящо за Вашата ПГ?

За разлика от учениците и работодателите, отношението на родителите към повишаване на практическите занятия, включително и работа на реално работно място, е по-скоро разделено – около 45% от анкетираните родители са привърженици на намаляване на общообразователната за сметка на практическата подготовка, но други 33% отхвърлят идеята, а всеки пети не може да изрази категорично мнение по въпроса. В унисон с това, около 60% от анкетираните родители биха записали детето си в училище с режим на обучение, при който общообразователната подготовка е намалена за сметка на работата в реална фирма или предприятие.

Според Вас, трябва ли общообразователната подготовка в училището на детето Ви да се намали и да се предвиди повече време за практическо обучение на реално работно място във фирма (в рамките на 1-2 дни седмично)?

Европейски съюз

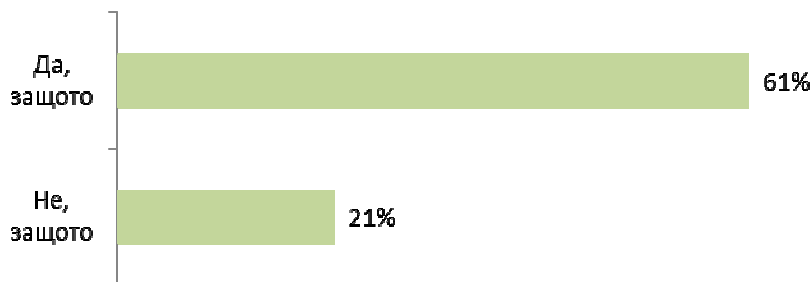

Европейски социален фонд

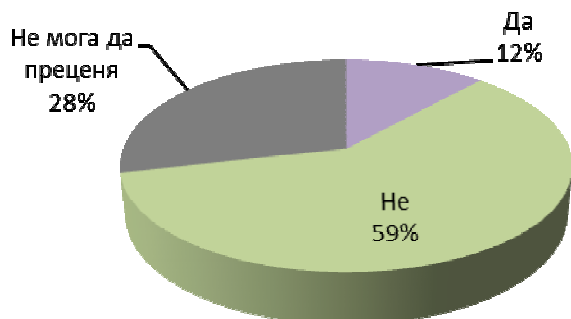
Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Вие лично, бихте ли насочили детето си да учи в професионално училище, което предлага засилено практическо обучение на реално работно място във фирма (в рамките на 1-2 дни седмично) за сметка на общообразователната подготовка?

Въпреки че смятат, че за учащите в професионални гимназии е добре да имат практическа подготовка на реални работни места, повечето работодатели не са склонни да осигурят такива работни места за провеждане на стажове или практики. Дори получаването на финансова подкрепа от държавата не е в състояние да мотивира работодателите да предложат работни места за стаж на ученици от професионалните гимназии – едва една четвърт от анкетираните заявяват готовност да приемат на работа стажанти, докато останалите казват, че не биха били в състояние да наемат на стаж ученици по различни причини – най-вече поради липса на персонал, който да се занимава с обучението им.

Като работодател, бихте ли подкрепили провеждането на практическо обучение на ученици по специалности, сходни с тези на работещите във Вашата организация, на реални работни места при Вас в рамките на 1-2 дни седмично?

Ако след половин година получите допълн. финанс. подкрепа от държавата или общината, ще имате ли възможност да предложите места за практически обучение на ученици по специалности, сходни с тези на работещите в организацията Ви, за 1-2 дни седмично?

Проведените интервюта с експерти от РИО към момента показват, че те силно подкрепят въвеждането на практическо обучение. Въвеждането на практическо обучение (учене чрез платена работа) би донесло много повече позитиви, отколкото негативи.

„За учениците е много полезно от гледна точка на добиване на опит и умения. Този вид практика би им дала възможност за реална преценка на придобитите от тях знания, какво още е необходимо, както и как се оценява извършения труд в бъдеще.“

Въвеждането на учене чрез платена работа при работодател би направило професионалното образование много по-привлекателно, особено за децата от социално-уязвими групи и децата, които по различни причини са в риск от отпадане от системата на образованието, като например деца в гимназиална възраст, живеещи в населени места, където няма училища, предлагащи обучение в гимназиална степен, деца от бедни семейства, които са принудени да работят, за да подпомагат домашния бюджет и др.

Пред реализирането на този модел, обаче, стои една основна пречка: състоянието на икономиката и липсата на работодатели в много от регионите, няма да позволят цялостното и пълноценното му

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

прилагане, тъй като в много населени места ще липсват фирми, където би могло да се осъществява съответното практическо обучение. Освен това е необходимо да бъде създаден и механизъм за стимулиране на работодателите, за които въвеждането на модела ще бъде свързано и с необходимостта от извършване на допълнителни разходи. Въвеждането на формата на професионално образование „учене чрез платена работа“ може да се осъществи планомерно и постепенно въз основа на извършени конкретни проучвания и анализи.

Браншовите организации също подкрепят тази практика, но изискват държавни гаранции, че ще се блокира текучеството на квалифицирана работна ръка. Нещо повече, те настояват, че „заплащането на тези практики да не е ангажимент изцяло на бизнеса, както и включването на работодателите в дейностите по разработването на конкретните учебни програми“. Нужно е приемът в професионалните училища да е съобразен с търсенето на пазара на труда на съответните специалисти. Предложението е работодателите да участват в разработването на учебните програми по съответните специалности. Браншовите организации открояват две необходими законови промени като задължителни условия за реализирането на подобна практика.

1) Бизнесът да може да влага пари в материално-техническата база на училищата, да подобрява физическата среда и оборудването за практически обучения, както и да може да сключва предварителни договори с ученици за тяхното наемане след приключване на обучението и по време на практически стажове на работното място. Срещу тези възможности, фирмите които инвестират в професионалното образование да могат да получават данъчни или финансови облекчения.

„Трябва да се насърчи бизнеса да влага предварително пари в професионалното обучение, чрез данъчни облекчения. Бизнесът да може да сключва предварителен договор с ученика, ако иска да му плаща стипендия и приоритетно след това да може да го наема на практика на изнесено работно място“. (Браншова организация, образование)

2) На самите ПГ да им се разреши да извършват търговска дейност в определени дейности и сектори, което би насърчило създаването на добри условия за практика в училище (под формата на специфично производство, което може да се пласира), както и връзката с външни работодатели.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

„Фирмите, които наемат завършващ ученик от ПГ да имат стимул за това – например да делят осигуровките на новонаетия работник наполовина с държавата в рамките на 3 години“.

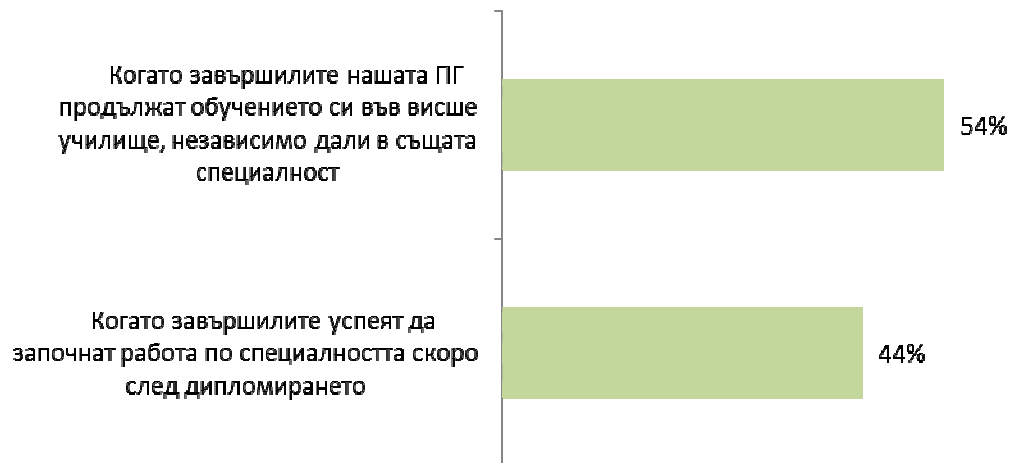
Засилената практика е задължителна за всички браншове. Нужно е учениците да имат производствена практика чрез изнесено работно място. Предложението е от 7 до 10 клас да се учат предимно общообразователни предмети с време за училищна практика, която да е задължителна и да бъде след обяд. Който иска да излиза от системата на ПО по това време (10 клас) ще се готви чрез допълнителни курсове (в групи) за изпити за матура. В 11 и 12 клас трябва изцяло да се наблегне на професионалната подготовка. В 11 клас може да се наблегне основно на стаж на изнесено работно място, докато 12 клас вече да бъде платено работно място при работодател. „Сега 12 клас учениците не правят нищо, точно по това време те трябва реално да работят и развиват своята компетентност, затова трябва да се насърчи бизнеса да ги наема“. През 11 и 12 клас да останат за изучаване само: математика, литература, чужд език, информационни технологии и финанси.

3.8. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ИНДИКАТОРИ И КРИТЕРИИ ЗА КАЧЕСТВО

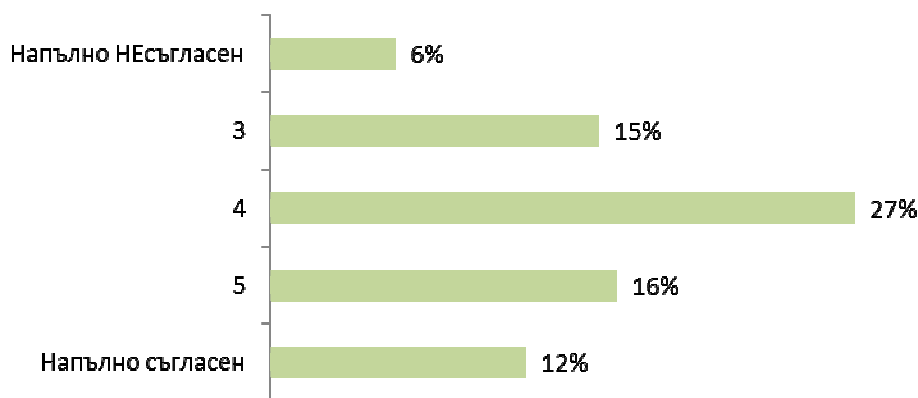
Най-голямо значение за успешната реализация на трудовия пазар по мнение на мнозинството от родителите (63%) и учениците (70%) има, съвсем логично, добрата подготовка по изучаваната професия или специалност. На второ място родителите поставят завършването на висше образование (споменато от около 30%) от анкетираните, а на трето владението на чужд език. За учениците завършването на висше образование е на трето място по честота на споменаването (38%), докато на второ те поставят владението на чужд език (47%). Причините за това може да се търсят и във факта, че една пета от анкетираните ученици виждат бъдещето си в чужбина. Всеки трети ученик счита, че наличието на добри контакти и „връзки“ е от ключово значение за успешната му реализация на трудовия пазар, а почти 20% мислят, че това е въпрос на късмет. Около 20% и от двете групи са на мнение, че добре развитата местна икономика е ключова предпоставка за успешна професионална реализация на младите.

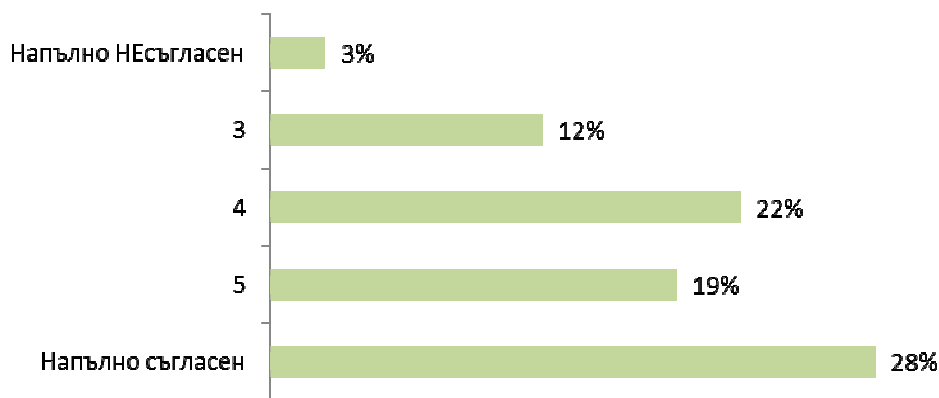
Кое е от НАЙ-ГОЛЯМО ЗНАЧЕНИЕ, за успешно реализиране на пазара на труда?

Проследяване на реализацията след завършване на средно професионално образование е тема, която разделя на две мнения на анкетираните учители. Половината се чувстват по-удовлетворени ако учениците им продължат обучението си във висше училище, независимо дали ще следват същата насоченост или ще изберат съвсем различна специалност, а останалите биха били по-удовлетворени от работата си ако учениците им започнат работа по придобитата в гимназията професия или специалност. Обяснение за това разделение би могло да се търси в различното естество на изучаваните в професионалните гимназии специалности от една страна, и в различните специалности на самите учители от друга.

Като преподавател, кога се чувствате по-удовлетворен:

Във връзка с дефиницията за ефективна ПГ от началото на доклада е важно към измерението „постъпили на работа“ да се добави и измерението „продължили по специалността“. Тук трябва да се има предвид, че не всички младежи веднага постъпват на работа, и това е уловено много добре в отговорите на учителите. От друга страна желанието на учениците и мотивацията им да учат и да се развиват в същата специалност, но в по-горно образователно ниво също е уловено много добре. В това отношение може да се каже, че вероятно има фактическа реализация на ученическите нагласи, след като учителите имат толкова добра преценка.

По-голямата част от учениците в нашата ПГ планират да започнат работа по специалността веднага след завършване на училище

**По-голямата част от учениците в нашата ПГ планират да
продължат образованието си във висше училище**

В рамките на проведеното изследване сред учениците, учащи в професионални гимназии, те оценяват по скала от 2 до 6 важноста на 11 изброени елемента от системата на ПО, като 6 означава, че съответният елемент е много важен за ефективността на ПО, а 2, че изобщо не е важен. Като цяло, всички оценки, поставени от учениците, средно взето са на практика „много добър“ и разликите между тях са на практика незначително от статистическа гледна точка. На първо място по важност с оценка „много добър 4.9“ според учениците е качеството на професионалната подготовка по професията/специалността, в която се обучават. Непосредствено след него, на второ място учениците поставят качеството на общообразователната си подготовка с оценка „много добър 4.8“. Всички останали елементи от оценката на качеството на обучение в училище имат оценки 4.6 и 4.5, т.е. тежат с една и съща важност в цялостния контекст на ПО.

Според Вас, кои от изброените ЕЛЕМЕНТИ са достатъчно ВАЖНИ, за да ги използвате при самооценката си на Вашето училище?

Същевременно в другото анкетно изследване, проведено след работодателите, респондентите имат възможност да посочат до 3 индикатора за оценка на качеството на обучението в ПГ, но разликата между техния въпрос и въпроса към учениците е, че не е било нужно работодателите да дават тежест на вече посочени опции, а е трябвало да дадат отговорите си в свободен текст. При тях, на първо място с много голяма преднина, се откроява ясно значимостта на практическите знания и умения, на които учи една професионална гимназия и които след завършването и съответния човек трябва да умее да приложи при решаване на истински казуси, възникващи в реална работна среда. Този индикатор е посочен от всеки четвърти работодател (26%) и на практика се явява водещ при оценката на това дали професионалното образование е ефективно от гледна точка на пазара на труда. С други думи, според работодатели, наемащи хора със СПО, добрите практически знания и умения в реална работна среда са най-отявленото мерило на качеството на ПО в България към момента

Европейски съюз

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Ако от Вас зависи оценяването на качеството на обучението в ПГ, какви индикатори бихте предложили:

Ако се обобщят експертните предложения от РИО, браншовите организации, ректорите и представителите на НПО, работещи в сферата на образованието, критериите за оценка на ефективността на системата могат да бъдат ясно систематизирани (вижте. таблицата по-долу). На практика за всеки един от включените по-долу критерии има възможност да се представи добра аргументация с оглед на необходимите публични политики в образованието.

Препоръчани критерии за оценка на ефективността
1. Резултати на учениците от обучението
2. Реализация на пазара на труда или във висши училища
3. Изградени ефективни и устойчиви връзки и партньорство с бизнеса
4. Училищна среда и материално-техническа база
5. Въвеждане на иновативни форми в образователния процес
6. Брой на записаните ученици
7. Качество на училищния мениджмънт
8. Обучение/стажове на реални работни места

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

9. Съответствие с потребностите на икономиката
10. Прием на ученици от уязвими социални групи
11. Работа по проекти
12. Квалификация на персонала
13. Получаване на награди и отличия

По отношение на постъпилите на работа може да бъде предложена следната систематизация от индикатори и критерии за тяхната изпълнимост.

Информация се събира от:	Критерий/индикатор
	брой; <i>„Процент завършили училище и започнали работа по придобитата професия/специалност в последните 5 години <u>не по-малко от 25%</u>“</i>
работодател	икономически бранш (реализация в направлението, завършилите остават ли ангажирани в конкретния бранш);
работодател	заета позиция;
работодател	динамика в йерархията на организацията след една година;
работодател	удовлетвореност на работодателя;
работодател	обратна връзка от работодатели (по сектори) във връзка с основни умения и знания
работодател	нужда за усъвършенстване на професионалната квалификацията;
МОН	входящо и изходящо ниво на учащите от училището
ученик	Удовлетвореност на ученици, които са се реализирали на пазара на труда
ученик	желание за усъвършенстване на професионалната квалификацията;

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Подобна систематизация от индикатори и критерии за тяхната изпълнимост може да бъде предложена и по отношение на продължилите своето образование във ВУ (или в частност във ВУ в същата или сходна специалност/професионално направление).

Информация се събира от:	Критерий/индикатор
	брой; <i>„Завършили училище и продължили образованието си във ВУЗ същото направление <u>не по малко от 20%</u>“</i>
ВУ	резултатите на студента там в сравнение със студенти от другите средни училища;

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

4. Постижения, предизвикателства, заплахи

- **Професионалното образование днес – незадоволителни резултати в професионалната подготовка в условията на пренебрегната обществена сфера**

Състоянието и организацията на професионалното образование рефлектират негативно на работата и ефективността на професионалните училища и това е базов проблем според представители на НПО. Липсва модерна и **адекватна материална база**, а същевременно не съществува и нужната система за **професионална подготовка и осъвременяване на професионалната подготовка** на учителите. „Това е фатално“.

- **Липсата на система за продължаващата професионална подготовка и осъвременяването на знанията и квалификацията на учителите** е вторият сериозен проблем, свързан с професионалното образование, който предопределя негативите на професионалните училища. Професионалната квалификация на учителите е ключов фактор за подготовката на учениците и според представители на НПО държавата напълно пренебрегва грижата за актуализирането и поддържането на професионалните знания и умения на учителите в професионалните гимназии. „Във високотехнологичните професии това е пагубно“.
- **Бизнесът – желан партньор и недоволен „клиент“ на образованието**

Професионалното образование е многостранен процес, в който **работодателите трябва да участват активно, за да има резултат, който се доближава до нуждите на пазара на труда**. Наблюденията на НПО за ролята на бизнеса и желанието му за активно участие в развитието на професионалното образование се изразява в констатацията, че работодателите в България като цяло не са заинтересовани. Същевременно се споделя разбиране за нуждата от активно и мотивирано участие на работодателите в основните стъпки, които определят професионалното образование – разработване на ДОИ, на учебните програми, в провеждане на практическото обучение, в държавните изпити за учениците и в продължаващата квалификация за учителите

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Темата за **ролята на държавата за стимулиране и търсене на начини за привличане на работодателите** често бе дискутирана от представители на НПО. Бизнесът в момента не демонстрира устойчив интерес (изключенията са специфични за някои професионални направления и не биха могли да станат общовалиден модел) и би следвало да се търсят пътища за откриване на допирните точки. Един от сериозните рискове за работодателите е липсата на гаранции, че при инвестиция в образование и професионална квалификация на служителите работникът ще остане в организацията и ще допринесе с работата и уменията си за нейното развитие. *„Аз губя повече време, за да го обуча и да му поправя грешките, отколкото да го направя аз сама. Нямам време и нямам желание да обуча някой, който вероятно ще напусне и няма да допринесе за развитие на организацията.“*

„Ако фирмата получава обществени поръчки да има задължение да взима ученици на практика/ стаж. „

Представител на НПО, което се занимава с обучение за възрастни

„В момента ПО се гърчи и се чудим как да се развиваме, защото няма много добро оборудване, а работодателите не винаги са склонни да подават ръка, ако не виждат облага за бизнеса си.“

Представител на училищно настоятелство към ПГ

Дания: Пример по повод въвеждане на т. нар. дуална система.

Въведен е нов данък за бизнеса, чрез който се набира специализиран фонд, който стимулира наемането на ученици с професионално образование. Тези, които наемат ученици от професионалната гимназия получават от фонда, цялата издръжка, включително заплащането на учениците.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

- **Активни заинтересовани страни – ключ към развитието**

В основата на определяне на посоките за развитие на професионалното образование се откроява очакването на НПО за променена и значително по-активна роля на двама участника, които се разглеждат като ключови – работодатели и общини.

Комуникацията и активното сътрудничество между работодатели и образователна система е приоритетна и в момента тя страда от множество недостатъци, свързани най-вече с разнородните очаквания от различните страни. Ролята на работодателите е недоразбрана, дори подценена по отношение на професионалното образование. Това води до редица проблеми, с които се сблъскват самите работодатели. Налице е разбиране за това, че държавата от една страна би следвало да търси начини за стимулиране на работодателите за да се повиши кооперирането в сферата на професионалното образование, но от друга би следвало да бъде оставено пространство, в което работодателите да поемат отговорност за определяне на специфичен набор от знания и умения, които очакват да имат кадрите, излизащи от професионалното образование. Все още *„работодателя вижда в себе си само потребителя, но не и поръчващия“*.

- **Кредитна система в професионалното образование**

Кредитна система в професионалното училище следва да бъде въведена на базата единица резултати от ученето, а не на базата на часове.

„В професионалното училище това може да бъде внедрено много бързо. Националната квалификационна рамка дава възможност за приемственост и възможност за приемане на компетентности на основата на предходното образование. Това би дало възможност признаване на компетентности от професионалното училище във висшето, когато тези предмети са същите (не по брой часове, а по резултати от ученето). „

Представител НПО

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

- **Ефективност на ПО**

В рамките на проведените разговори се откриха характерни изисквания, отвъд въпросите за съвременното материално оборудване, което се приема за задължително изискване, за които съществуват очаквания да отговаря доброто професионално училище:

- събира/получава и анализира обратна връзка от работодателите/висшето образование, които предлагат реализация на учениците и на базата на тази информация и контактите с работодателите формира стратегия за развитие на професионалното образование, което се предлага в рамките на училището;

„Не е работа на директора или на класния за звъни по телефона и да следи за това!(да събира тези данни). Предприятието по някакъв начин да предоставя информация за учениците, които са дошли от съответното училище... висшето училище също. „

Представител НПО, София

- има воля да взема решения по отношение на програмата, които са базирани на ценности и са в полза на ученика и работодателя (а не на контекста на училищния екип и удобството на управление на училището; *„Учебния план и програма да са ориентирани към личността, т. е целата е личността в юношеска възраст да овладее определени професионални умения и компетенции.“*
- управлява организационното си развитие в условия на относителна предвидимост в системата на образованието и материална осигуреност;
- грижи се за продължаващата професионална квалификация на учителите;
- е част от местното/регионално икономическото развитие;
- следва ясна маркетингова стратегия *„Образованието е бизнес, производство на работна сила в същността ѝ квалификация!“*:

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

- продуктова стратегия – какви ученици точно искаме да имаме на изхода от ПГ, има ли други в нашия бранш , как може да ги развиваме
- цената – каква е цената за най-високото качество продукт.
- как ще ги пласираме
- сервиз – как ще продължи връзката с учениците, как ще им развиваме
- сегментиране и позициониране – всяко училище в дадена област къде точно да се сегментира в своето продуктово отношение- за да няма дублиране с други училища и специалности .

Ясно се открояват и **основните фактори, които са ключови според представителите на НПО**, за да се говори за ефективност на професионалното образование – квалификация на учителите, съвременна материална база, целенасочена ясна и активна връзка между бизнеса и професионалното образование и държавна политика, насочена към стимулиране на бизнеса да търси кадри и да участва активно и внимателно мониториране на динамиката на пазара на труда.

„Достатъчно данни са събрани. Сега трябва да се осъществи реален анализ, проектиране и моделиране на самия процес на професионалното образование!”

Представител НПО

„Формиране на реално необходимите кадри за пазара на труда ще се осъществи тогава когато не се допусне прием след основно образование в професии/специалности и профили от които Бюрата по труда са препълнени и държавата харчи пари за тях два пъти, веднъж за безполезно образование, после като безработни.“

Представител НПО

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

ФАКТОРИ НА СОЦИАЛНИЯ КОНТЕКСТ

Ефекти от демографския натиск върху системата за професионално образование

Намаляването на броя на децата е феномен, който засяга цялата образователна система. При професионалното образование, обаче, той е още по-осезаем, тъй като е комбиниран с допълнителни фактори, които водят до намаляване на броя на записаните деца, като ниския престиж на част от професионалните училища или поддържаното несъответствие между предлаганите специалности и обучение и профила и перспективите за развитие на местната икономика:

„ПГ по химични и биологични технологии е пред закриване – няма деца. Миналата година закрихме ПГ по дървообработване – сега в тази база са настанени бежанците. Излезе последната паралелка – и сега за да не се разруши базата – е дадена за ползване за бежанците.“

Емиграцията като катализатор на неефективността на професионалното образование

Комбинацията от подобрени възможности за свободно придвижване на работна ръка и наличието на мощни стимули за емиграция – ниското заплащане и качество на живот – в сравнение със страните от Западната част на Европа – са сред водещите външни фактори за все по-ограничения ефект от инвестициите в професионално образование за България. Феноменът на изтичане на средноквалифицирана работна ръка допълва феноменът на изтичане на мозъци, но и на практика допринася за допълнително отслабване на конкурентоспособността на страната в ЕС и извън него, засилва неравенствата в ЕС и крие потенциал за нарастване на евроскептицизма, който се оказва породен от същите тези свободи, които стоят в основата на стремежа на българите към принадлежност към европейската общност и ценностна система. Към настоящия момент в страната липсват системни възможности за противодействие.

„Масово сега обслужваме интересите на Запада. (Ученикът) Научава езика, компютърните умения и... заминава. Не знам как да ги задържим. Една малка България готви кадри за Запада и за Америка. Дори не са ни благодарни. Те имат само полза от нас. Това гостоприемство е криворазбрано, то е чуждопоклоничество. Искат да ни унищожат нацията.“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

ФАКТОРИ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ КОНТЕКСТ

Наличието на силна бизнес-среда като условие за развитие на професионално образование

Там, където има производство и действащи фирми, ПГ захранват този бизнес. Пример са големи фирми като „Челопеч Майнинг“ и „Дънди прешас“ в района на Златица и Пирдоп. В района на Пирдоп се добива злато и тези фирми вземат работници от професионалните гимназии. *„Добре фирмите са си направили професионални центрове в училище. Например в ПГ по механелектортехника в Пирдоп имат страхотни работилници – с най-модерна техника. Има практики, които задължително се провеждат на реални работни места.“*

Обратно, липсата на развита бизнес-среда ограничава възможностите за подкрепа за развитие на професионалното образование. *„Има и добри училища, но няма бизнес. Например в Своге, там има само едно предприятие – „Сушард“ – имат, освен сладкарските специалности, и други специалности, но няма бизнес: „Освен че имат уникални кухни, във всяка класна стая има мултимедия, има машини по шлосерство, стругове с програмно управление,. Но имат проблем с практиката на реални работни места. Там просто няма такъв бизнес.“*

Малко са училищата, които успяват да осигурят за учениците си летни производствени практики. *„За да се повиши ефективността на ПО е необходимо то да е обвързано с реалния пазар на труда, а той е свит и беден... Само 2 % от всички ученици в ПГ са провели учебна практика във фирмите.“*; *„Зависими сме от фирмите, а бизнесът е в стагнация“* и *„Понякога се случва един да работи, а четирима да гледат.“* Тъй като няма достатъчно фирми с профил на дейност, съответстващ на професионалната подготовка в училищата и ангажирани в процеса на професионално обучение, в много случаи училищата осигуряват едва по 2 часа седмично производствена практика. Тези часове са крайно недостатъчни за формиране и развиване на професионални умения: *„Друго е поне да се изкара един цял работен ден.“*

Търсене на работна сила, определено от нискотехнологичните производства

Нискотехнологичното производство е структуроопределящо за икономика в голяма част от регионите и предопределя търсенето на неквалифицирана и нископлатена работна сила, с ниска добавена стойност при производството.

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

„Фирмите търсят работници с ниско образование и ниска професионална квалификация – пример е завода „Я...”.

Липса на стимули за бизнеса за участие в развитието на професионалното образование

Възможностите за сътрудничество между институциите в системата на професионалното образование и бизнеса са нормативно установени, но практически не се осъществяват. Така например в Закона за народната просвета са налице текстове относно участието на бизнеса по време на държавните изпити за придобиване на професионална квалификация, които практически се осъществяват в много малко случаи: *„Никой работодател няма да изпрати свой човек да отсъства от работа в продължение на 2-3 дни, за да се включи в оценяването на учениците.”*

Делът на учениците, които имат възможност да провеждат учебна практика в реална работна среда във фирмите, е нисък.

Едно от ключовите области, в които са налице съществени предизвикателства, е липсата на политики за създаване на адекватни стимули за привличане на бизнеса към по-активно участие в развитието на професионалното образование: *„Контактите с бизнеса – ние ги каним, търсим, те не идват.”* *„Бизнесът е избягал от ПО. Няма законова основа, на която да ги задължим. Вие знаете в какво състояние е икономиката ни. Кой може да каже от какви и колко кадри ще има потребност. Нито една фирма не знае след 4 години какво ще се случи. Понякога дори на средата на годината фирмите сменят приоритети си и нагласите си. Икономиката ни не е както трябва – не можем да направим нещо, което да остане трайно. Всичко е решавано на парче.”*

Създаването на тези стимули е предмет на добре планирани национални политики и е извън възможностите на по-ниските равнища РИО – за тях е необходима целенасочена политика на национално равнище. Понастоящем дори успешните практики, доколкото ги има, се основават в много случай не на устойчиви политики, а на случайни фактори като добри лични контакти и сантименти на бивши ученици или на техните родители към училището: *„Много работодатели се оказват бивши ученици. На лични контакти.”*

„Училищата се стараят да провеждат производствената, а и учебната практика на учениците в предприятията, но всичко е на доброволни начала.”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Ниско заплащане на труда на кадрите със средно професионално образование

Ниското заплащане на труда на кадрите със средно образование в България е допълнителен фактор за ниската степен на реализация на националния пазар на труда. При евентуална реализация в по-развитите икономики на ЕС доходите за сходен труд биха били значително по-високи. Този факт допълнително увеличава мотивациите за трудова миграция и увеличава риска от дефицит на кадри на българския пазар на труда.

„Считам, че професионалните гимназии обучават необходимия брой кадри за бизнеса, но поради ниското заплащане в някои от професионалните направления завършиващите ученици не постъпват на работа в тях – хранително-вкусовата промишленост, например.“

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, СВЪРЗАНИ С РАЗВИТИЕТО НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА

Ранен избор на образователни пътеки

Действащата система на ранно разпределяне на децата по различни образователни пътеки крие огромни рискове от фрустрация от направения избор, предопределил образователното и професионално развитие на децата. Този избор за много деца се извършва на 14-15 години и до голяма степен отразява желанията, възможности и виждания на родителите, а не автентичния избор на юношите и девойките. *„На 15 години те изпълняват родителски желаниа – това не са техни желаниа.“ Така немалка част от децата губят интерес към професията, дори и да са го имали в началото – желанието им е намаляло, тъй като специалните предмети се учат твърде малко.*

Когато в 12 клас се засилва професионалната подготовка (увеличава се учебното време за нея), тогава вече интересът на децата към специалността, вече е намалял или се е изгубил. *„След въвеждането на задължителните матури ПО слезе на много ниско равнище. Намаляха часовете по професионална подготовка – часовете по теория и практика. Не може да им само няколко часа за този вид подготовка. Материалът си остава същият, а часовете се намалиха. В миналото в 12 клас имаше 3 дена учебна практика. И сега е долу-горе така, но тогава не се изучаваха общообразователни предмети.“*

Отчасти новосъздаваните областни центрове за кариерно развитие имат възможност да компенсират дефицитите, свързани с ранното професионално ориентиране, но те са с ограничен персонал и не са в състояние да осигурят широк достъп до професионални консултации, а много от педагозите в училище нямат достатъчно информация и необходимите компетентности, за да подпомогнат вземането на достатъчно информирани решения за кариерно развитие от децата и родителите: *„Имат ограничения в броя на персонала – 5 човека , които не могат да обърнат внимание на всички ученици и родители. Желателно е в самите училища педагогическите съветници или заместник директорите да насочват децата и да разясняват на всички заинтересовани ученици и родители всичко за професиите.“*

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Предизвикателства, свързани с учебните програми и плановете

Професионално образование се оказва неравнопоставено с образованието, получавано в общообразователните и профилираните гимназии по отношение на няколко ключови фактора: като цяло то е все по-малко престижно и все по-трудно за завършване. На практика ПГ са по-трудни за завършване – учениците имат да държат, освен задължителни две матури, и два държавни изпита: *„Деца не са мотивирани да придобият степен на професионална квалификация – чрез полагането на държавни изпити. Те са тежки изпити и мнозина не се явяват.”*

Много от учебните програми по професионално образование се нуждаят от сериозно преразглеждане и актуализация: *„Учебните програми са пълни с ненужни, непрактични неща”.*

Недостатъци на системата за финансиране чрез делегираните бюджети

Често професионалните гимназии са разглеждани от РИО като една от добрите възможности за образователна и последваща професионална и житейска реализация на деца от уязвими групи. Съгласно нормативната уредба РИО може да запише в паралелки в училища до 5 деца от домовете. Дефицитът на деца в ученическа възраст и често нелоялната конкуренция между училища за осигуряване на по-голям брой записани ученици води до парадокси и злоупотреби от страна на настойници, които залагат на карта бъдещето на поверените им деца от уязвими групи. Налице са случаи на договаряне между директори на домове и общообразователни училища деца от домовете да бъдат записани в такива училища, а не в професионални. *„Това се прави въпреки желанието на децата, които са заинтересовани да получат професионално образование. В този случай, обаче, директорът на дома, който им е настойник, не се съобразява с това им желание.”*

Често експертите в РИО не са достатъчно активни при изпълнение на задачите си за насърчване на приема на децата от уязвими групи в системата на професионалното образование и ролята им се ограничава до изработване на план и констатиране на неговото неизпълнение.

„Правим ежегодно планиране на план-прием на деца от социално-уязвими групи съгласно Наредба 11, но има неизпълнение на плана поради липса на кандидати.”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Сама по себе си и системата на финансиране чрез делегирани бюджети е проблематизирана от образователните професионалисти:

„При съществуващите дадености – нормативната уредба, финансиране и свободен прием – нищо не може да допринесе за осезаемо по-добри резултати. Не може да се говори за резултати, когато 1 ученик е равен на хикс лева, а ученикът е немотивиран, неграмотен, не вижда реализация.“

Според представители на РИО е необходимо въвеждане и на допълнителни критерии за финансиране на системата на ПО, сред които освен броя записани ученици, следва да бъдат: резултатите от обучението, съответствието с приоритетните потребности от специалисти и приема на учащи от уязвими социални групи.

Предизвикателства по отношение на образователната инфраструктура и материално-техническата база

В условията на делегирани бюджети са налице сериозни финансови трудности за осигуряване на общезития. Малко училища като „Хенри Форд“ имат ресурси и могат да си го позволят, а това за тях е възможност да привличат и ученици от селата около столицата.

Успехи са налице по отношение изграждането на материалната база – PVC-дограма, външно и външно боядисване и ремонтване. Значително по-рядко, обаче, разбирането за благоприятна материална среда в училище се свързва с наличието на високотехнологично оборудване и лаборатории по специални предмети. До голяма степен дефицитът на такава специализирана образователна инфраструктура е свързан с ограниченията на делегираните бюджети и намаляващия брой на децата в професионалните гимназии, което е свързано и с допълнително „свиване“ на техните бюджети.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Липса на аналитичен и прогностичен капацитет в управленските равнища

Сред водещите причини за несъответствията е липсата аналитичен и прогностичен капацитет в училищата, в общините и в РИО.

„Всяка година изискваме информация от Регионалната служба по заетостта за това какви кадри са регистрирани като безработни и с какво образование. Ако има много безработни икономисти – не разрешаваме да има повече паралелки по икономика. Но нямаме капацитет за прогнозиране.“

Не е ясно с каква подготовка, знания и технологии за извършване на задълбочен професионален анализ и прогнозиране на потребностите на пазара на труда разполага системата и в частност регионалните ѝ структури. Заедно с това липсва широко публично обсъждане на изработвания държавен план-прием на регионално равнище.

Структурни предизвикателства

Ролята на част от заинтересованите страни в развитието на образователния процес е недостатъчно ясна. Така например РИО продължава да съвместява контролни и методически функции. Голяма част от задачите на ограничени брой специалисти по професионално образование в РИО са свързани с изпълнение на контролните функции на инспектората. На практика предоставянето на методологическа подкрепа от страна на РИО е ограничено както поради факта, че щатове и назначените експерти са малко брой, така и поради липсата на компетентност за вземане на професионално решение по развитие на бързо разрастващ се брой разнообразни специалности

„Сега аз заверявам всички направления – но не съм специалист по всички профили.“

Утвърдилото се възприемане на РИО като институция, упражняваща предимно контролни функции, често възпрепятства откритостта и равнопоставеността при комуникациите на неговите експерти с училищата и затруднява изграждането на доверие и ефективно партньорство: *„Тъй като нашата роля в много от случаите се явява контролираща, а по-рядко координираща, много е трудно някои да ни възприемат като партньори, а не като проверяващи. Опитваме се да скъсяваме дистанции, но това не винаги е възможно, знаете.“*

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Налице са редица примери за трудности при определяне на добавената стойност от работата на РИО при развитие на професионалното образование, включително като се приписват на институцията роли и постижения, които не са пряко свързани с нейната работа: *„Осигурява се възможност за конкуренция при избора на училище след 7-ми клас или завършено основно образование, осигурява се разнообразие от специалности и професии. Екипа от експерти се стреми да мотивира училищата да работят активно за подобряване на материална база.”* или *„РИО е инициатор на работни срещи между всички заинтересовани лица в сферата на ПО и подпомага тяхното взаимодействие в името на общите цели.”*, *„РИО няма лостове за въздействие, но комуникацията като цяло е добра”* или функциите на РИО се представят с клиширани и общи формулировки: *„Приоритети на РИО свързани с ПО са в посока усвояване на специфични знания и умения по конкретните професии и специалности. Освен усвояването на професия е важно да формираме ученици с гражданска позиция, да работим за формиране на ценности и нагласи.”*

Стига се дори до декларативни твърдения за решения – например, свързани с управлението на демографската криза, които не са по силите на институциите: *„Демографският фактор е внимателно отчитан (от РИО) и се вземат необходимите управленски решения, за да не се допусне да бъдат закривани, училища подготвящи кадри по безспорно необходими за страната или региона професионални направления.”*

При определяне на план приема по специалности на регионално равнище се предполага извършване на съгласувателни процедури между ключови заинтересовани страни на областно равнище, както и осигуряване на съответствие с регионалните и общинските планове за развитие, в които са посочени приоритетите за икономическо развитие. Често, обаче, самите планови документи се нуждаят от актуализация, за да отразяват най-новите тенденции в производството и услугите.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

НАСОКИ ЗА ПОДОБРЕНИЯ

Реорганизиране и промяна във функциите на РИО.

Необходимо е, да се назначат нови специалисти по различните професионални области и да се раздели методологическата от контролната дейност. По този начин може да има по-добър обмен на методологии на работа и методически практики чрез открити уроци, семинари, по-чести посещения на уроци, срещи с работодатели, застъпническа подкрепа при срещи работодатели и др.

„Очаквам промяна със създаването на новия инспекторат. Ще има разграничение на контролни и методически дейности. Работата ще бъде по-качествена, тъй като ще са включени повече хора. Няма аз да съм човекът-пенкилер с всичко.“

Постепенното въвеждане на нов тип инспектиране изисква осигуряване на интензивна подкрепа за прилагане на новосъздадения модел за самооценяване в училище, както и квалифициране на външни оценители за оказване на нов тип „подкрепящо“ инспектиране.

„Подчертавам, че когато говорим за оценка не бива да се разбира оценяване по скала, с цел да се степенуват коя ПГ е по-добра, а по-скоро набелязване и подбор на приоритети“. Това е ново за всички и има трудност при работата в тази насока, поради липса на опит за самооценяване. „Учим се в ход и се надяваме с критериите да преодолеем слабостите“.

Развитие на проектното финансиране.

Особено високо професионалистите в РИО оценяват добрата практика от прилагането на проектите, осъществяване със средства по ОПРЧР: *„През последните месеци фирмите са по-диалогични с ПГ и техните ученици. Благодарение на проект „Ученически практики“ от февруари 2013 г. предложения, макар и много малък, финансов стимул за фирмите изигра положителна роля за обучението на учениците в реална работна среда.“*

Устойчивостта на тази практика, обаче, е под въпрос, тъй като стимулите към работодателите по програмата са ограничени в нейното времетраене. Въпреки това са налице и по-трайни резултати и

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

повишаване на равнището на реализация на пазара на труда за част от учениците: *„Сега след учебните практики – това е една ползита – има ученици, останали на работа във фирмите. В МОН имат информация колко са.“* Проектното финансиране по Европейски програми и проекти е разглеждано и като възможност за повишаване на квалификацията на учителите и на тяхното заплащане, както и като допълнителен източник на средства за осигуряване на технологични и педагогически иновации.

Добрите пилотни практики от проектното финансиране следва да бъдат оценявани в кратки срокове и да служат като основа за създаване на цялостни и обхватни политики, прилагани системно и устойчиво:

„Проекта предвиди макар и минимално, все пак някакво заплащане и за наставниците и за учениците, които бяха на практика. Тази година желаещите да се включат са много повече, но за съжаление отново няма възможност да се включат всички. Възможностите са ограничени, но проекта е показателен за необходимостта от стимулиране на учениците, а и на бизнеса.“

Въвеждане на нормативно изискване за проследяване на реализацията на учениците.

Липсва нормативно изискване за проследяване на реализацията на учениците, макар частично да са налице добри практики в това отношение, установени в отделни училища. *„След получаването на диплома се прекъсва връзката с деца, които завършват системата на ПО и сега нямаме информация каква е тяхната реализация. Сега никой не ни иска такава статистика, но аз мисля, да я въведа в моята работа.“* Като цяло, обаче, мотивацията на училищата да поддържат такава информация не е висока, предвид факта, че в повечето случаи тя би разкрила ниска реализация в професията на подготвяните кадри със средно образование в много от професиите.

Засилване на контролните функции на РИО.

Не навсякъде в страната общините са в състояние да поемат ефективно лидерство по отношение на професионалното образование. Необходим е по-сериозен контрол върху качеството на обучение в

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

помощните училища – където децата трябва да усвоят със сигурност необходимата им професия – много от тях вероятно няма да продължат да следват и усвояването на необходимата им професия е от изключителна важност за тях и за икономиката, в която са необходими определени кадри със средно професионално образование. Заедно с това е необходимо засилване на отговорностите на институциите по закрила на детето по отношение на гарантиране достъпа на децата от уязвими групи до образование:

„Децата с увреждания: Всяка година има комисия към РИО за насочване на деца с хронични болести и деца от домове към професионални гимназии – без конкурси. Тази година нито едно дете от тези домове не е насочено. Не дойдоха от нито един от домовете. Точно тези деца имат нужда от насочване – те нямат родители. Пълна незаинтересованост и безотговорност. Три дома са в София и нито един не дойде.“

Необходимо е засилване на контролните функции на РИО по отношение на посещаемостта и качеството на образователната подготовка, включително по отношение на рисковете от феномени като „купуването на дипломи“: „Има много частни училища и гимназия. Няма капацитет за контрол – само заверявам дипломи и ги узаконявам. Дали е ходил на училище, дали си купувам дипломи...“ Заради пренатовареност на специалистите по професионално образование в РИО и недостатъчния им брой за изпълнение на всички възложени им функции и задачи, те не са в състояние да допринесат за осъществяване на ефективен контрол в това отношение.

По отношение на управлението на национално равнище

Преразглеждане на отговорностите на заинтересованите страни в професионалното образование.

Необходимо е да се повиши отговорността на местното и регионалното равнище на управление на образованието при определяне на държавния план-прием в професионалните училища. *„Трябва отново да централизираме системата – трябва да държавата да мисли как се развиват професиите. Трябва да се вземе стратегическо решение – и да има планиране. Да не се определя от педагогическите съвети по какви специалности ще приемат училищата“.*

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Адекватни стимули за работодателите.

Необходимо е да се създадат преференции работодателите да са заинтересовани – да има стимули да участват в професионалното образование.

- *„Държавата трябва да помисли за преференции за бизнеса. От тях (бизнесмените) трябва да дойдат иновациите – ние няма откъде да ги вземем. На тях трябва да им се съдейства – да се развие средния и малкия бизнес.“*
- *„Не е зле това, което е в Германия – да ходи 3 дни в училище и 2 дни на работа и да си вземе заплатата. Това, обаче, можем да го направим, когато бизнесът ни е готов. Преференциите за бизнеса трябва да са осигурени – да им се дадат кредити за иновации и за развитие на малкия и среден бизнес. Пак стигаме до бизнеса – пак основната причина е да се намери начин бизнесът да влезе в училище. А на добрите деца – да им се намира работа веднага във фирмите.“*
- *„Трябва законодателно да се дадат облекчения на бизнеса, когато подпомага ПО. Да има стимул – данъчно облекчение за влягане на средства в ПО. Също данъчно облекчение за назначаване на ученици. Интересът клати феса – по какъв друг начин можем да въздействаме. Искам да чуем бизнеса.“*

Сред иновативните форми на подкрепа за развитие от страна на бизнеса на професионалното образование са дните на отворени врати за популяризиране на професии и подпомагане на кариерното ориентиране и възлагане на наставнически функции на част от служителите в предприятията.

- *„Представителите на бизнеса да правят „Ден на отворените врати“, за да могат учениците в 7 и 8 клас да влезнат във фирмите и видят с очите си какво става там.“*
- *„Друго възможно решение за подготвяне на добри кадри е предоставяне на наставници от предприятията.“*

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Инвестиции в подобрения на материално-техническата база.

Необходимо осигуряване на средства за редовно осъвременяване на материално-техническата база и достъп на училищата до нова техника и технологии.

„Смятам, че трябва да се обърне повече внимание за отделяне на средства за финансиране материално-техническата база, за нейното модернизиране, тъй като често явление е изоставането на базата в Професионалните гимназии от базата във фирмите, където по-бързо се реагира на техническите новости и базата се осъвременява и модернизира по-бързо.“

Актуализиране на учебните програми и учебното съдържание.

Съотношението между теория и практика трябва да бъде в още по-голяма степен в полза на практическото обучение.

Необходимо е повишаване на достъпността и адекватност на учебния материал за учениците. *„Към момента материалът, който е в учебниците е трудно достъпен за възрастен човек, камо ли за ученици от ПГ.“*

Учебните програми следва да бъдат съобразени с търсенето на пазара на труда за конкретния регион. За целта е необходимо да се създадат условия за стимулиране на участието на работодатели и учители в разработването на учебните програми и съобразяването им с потребностите и потенциала за развитие на учениците.

Засилване на подкрепата за качествените изследвания и анализи в областта на развитието на професионалното образование.

Необходимо е да се засили изследователския капацитет в областта на професионалното образование: *„Навремето имаше Институт по професионално образование – сега има само един отдел в МОН.“*

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Осигуряване на възможности за редовно повишаване на капацитета на преподавателите по специални предмети.

В момента се осъществяват редица проекти за повишаване на квалификацията, но на учителите по специални предмети не се предлага участие в професионална квалификация в областта на тяхната специализация. В същото време те се нуждаят от преквалификация по съответните програми, тъй като трябва да бъдат запознати с иновациите в науката и техниката в съответните области. *„Вече има много области в техниката, в които за 2 г. технологиите се променят много бързо.”*

Част от образователните професионалисти настояват за въвеждане на задължителна продължаваща квалификация след изтичане на определен период от предходно обучение: „Необходима е задължителна актуализация на квалификацията на учители, завършили образованието си преди повече от 10 години”.

Привличането на млади учители, включително чрез осигуряване на социални придобивки, също се разглежда като възможност за повишаване на педагогическия капацитет в системата.

Учителите са подготвени по старите технологии и машини: *„Аз съм за въвеждането на нов модел за цялостно оценяване на качеството на ПО в ПГ (Национален инспекторат). Аз 25 г. бях учител и никой не дойде да ме подкрепи или да ме инспектира.”*

Сходен проблем е налице и във висшите училища – там също подготвят студентите по стари учебници и остарели технологии: *„Като отидеш и започнеш да работиш във фирма, която е взела последната най нова машина, всъщност разбираш колко ниско е качеството на подготовката в училищата. Учителите трябва да се обучават именно на тези най-нови машини и технологии. Вземете например всички учебници, по които се обучават учениците на „Windows” – те все още представят версията на програмата от минали век – „Windows’98”.*

Въвеждането на система за наблюдение на нуждите от обучение по отделните професии, които са актуални в момента или в близко бъдеще, може да благоприятства продължаващото обучение на преподавателите по специални предмети в професионалните гимназии.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Не на последно място като елемент от цялостната политика за повишаване на капацитета на професионалистите в системата на професионалното образование е поставено издигането на „статуса на учителя“ и подобряване на финансовите стимули, без които дефицитът на добре подготвени преподаватели в професионалното образование ще се задълбочава:

„Училищата изпитват необходимост от кадрово обезпечаване, в момента един добър професионалист не би работил като учител“.

Промени в системата за провеждане на външното оценяване.

Втората задължителна матура да е държавен изпит по професия.

Въвеждане на платена практика

Въвеждането на практическо обучение (учене чрез платена работа) би донесло много повече позитиви, отколкото негативи. *„За учениците е много полезно от гледна точка на добиване на опит и умения. Този вид практика би им дала възможност за реална преценка на придобитите от тях знания, какво още е необходимо, както и как се оценява извършения труд в бъдеще.“*

Въвеждането на учене чрез платена работа при работодател би направило професионалното образование много по-привлекателно, особено за децата от социално-уязвими групи и децата, които по различни причини са в риск от отпадане от системата на образованието, като например деца в гимназиална възраст, живеещи в населени места, където няма училища, предлагащи обучение в гимназиална степен, деца от бедни семейства, които са принудени да работят, за да подпомагат домашния бюджет и др.

Пред реализирането на този модел, обаче, стои една основна пречка: състоянието на икономиката и липсата на работодатели в много от регионите, няма да позволят цялостното и пълноценното му прилагане, тъй като в много населени места ще липсват фирми, където би могло да се осъществява съответното практическо обучение. Освен това е необходимо да бъде създаден и механизъм за

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

стимулиране на работодателите, за които въвеждането на модела ще бъде свързано и с необходимостта от извършване на допълнителни разходи. Въвеждането на формата на професионално образование „учене чрез платена работа“ може да се осъществи планомерно и постепенно въз основа на извършени конкретни проучвания и анализи.

Създаване на режим на защитени професии

Потребността на икономиката от определени професии, за които се изисква получаване на средно професионално образование и липсата на интерес към тези професии налага интервенция на държавата в план-приема и създаване на защитен статут на училища/паралелки, обучаващи кадри по тези професии.

„Въпреки заявените от работодатели нужди от специалисти в области като животновъдство, стругари фрезисти и редица други; ПГ не могат да си позволят да ги заявят, тъй като няма търсене от страна на учениците. (...) Смятам, че е необходимо да се определят „защитени“ професии, така както има и „защитени училища“ и министерството да ги дофинансира. Важно е да има привилегировани професии, тъй като пазара има нужда от тях.“

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

В заключение: мнението на браншовите организации

Основното заключение от анализа на споделеното от интервюираните браншови организации е, че ПО не произвежда достатъчно, като количество и с адекватна подготовка, кадри.

Твърди се, че кадрите не достигат, най-вече в областта на туризма, строителството, текстила и дървообработващата промишленост, електрониката и софтуерния бранш (това са и основните браншове интервюирани при оценката). Обикновено завършващите ПГ не са мотивирани веднага да започнат работа. Предпочитат да започнат да учат във висше училище, което е поведение на отлагане на старта на трудовата реализация и е форма на скрита безработица, останалите сменят професионалния профил или стават безработни.

От друга страна, малкото започващи нямат необходимите професионални качества на добри изпълнители, както и адекватните трудови навици.

Самите бизнес организации имат ограничени възможности да влияят на самите ПГ по отношение на профилирането на професионалните направления и качеството на обучението. Очакванията на бизнеса са завършилите ПГ кадри да бъдат преди всичко добри изпълнители – организирани, ангажирани, дисциплинирани, технически компетентни и добре работещи в екип.

Устойчиво е мнението, че професионалните гимназии са достатъчни като брой и като териториално разпределение, включително и като обхват на професионалните направления, но качеството на произвежданите кадри е ниско. От една страна това се обяснява със снижени критерии за влизане в системата, което автоматично снижава и изискванията към учениците и качеството на предлаганото обучение. От друга страна обвързването на бюджета на ПГ с броя на учениците, създава нагласа и за необосновано разширяване на професионалните направления без за това училищните екипи да имат необходимата професионална и технологична обезпеченост. Браншовите организации споделят необходимост от модернизиране на технологичната база на ПГ, необходимост от увеличаване на учебните стажове, както и изцяло подкрепят идеята за учене чрез изнесено платено работно място, особено през 11 и 12 клас.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование”

Споделя се мнение, че ДООИ са добри, но са формално постигнати чрез снижени критерии на оценка и не отразяват реално качеството на професионалното обучение. Предлага се ДООИ да се прецизират за всеки бранш, а самите изпити да стават с участие на представители на браншовете.

Мнението на по-голяма част от интервюираните е, че общообразователната подготовка трябва да приключва към 10 клас и желаещите да сменят професионалното направление или степента на образование да се ориентират към матури и съответно излизане от системата през 11 клас. Останалите ученици, желаещи да задълбочат професионалната си специализация и практическа подготовка трябва да имат възможност за интензивни стажове и практикуване на основите на професията при работодател. За целта държавата трябва да има политика за насърчване на влизането на бизнеса в ПГ, с цел модернизирани на професионалните технологии и предоставяне на наставници. Както и мотивиране на работодателите да приемат ученици на изнесени работни места, като това се обвърже с получаване на преференции при кандидатстване по Оперативни програми, данъчни и осигурителни облекчения или субсидиране на разходите чрез ваучерна система. Съществува нагласа, че ПО би трябвало да има и социален елемент, т.е. да обучава ученици от икономически и териториално по-изостанали райони, да преквалифицира възрастни с неадекватен на изискванията на пазара профил, като по този начин им дава шанс на излязат от позицията на зависимост и трайна непривилегированост. От друга страна повишаването на критериите за влизане в системата, подобряването на качеството на обучение, засилването на елемента на стажуване при работодател ще даде реален шанс на представители на тези общности да се вляят по-интензивно на пазара на труда.